

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Diplomová práce

2015

Petra Kotíková

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Petra Kotíková

**Vliv volebního systému AMS na stranický
systém Skotska a Walesu**

Diplomová práce

Praha 2015

Autor práce: **Petra Kotíková**

Vedoucí práce: **PhDr. Miloš Brunclík, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2015

Bibliografický záznam

KOTÍKOVÁ, Petra. *Vliv volebního systému AMS na stranický systém Skotska a Walesu*. Praha, 2015. 82 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra politologie. Vedoucí diplomové práce PhDr. Miloš Brunclík, Ph.D.

Abstrakt

Hlavním tématem této diplomové práce je vliv volebního systému AMS (Additional Member System) na podobu stranického systému Skotska a Walesu. Tento volební systém je používán pro volby do Skotského parlamentu a Velšského národního shromáždění od od prvních voleb, které proběhly v roce 1999, což umožňuje i komparaci působení daného volebního systému v rozdílném prostředí. V práci jsou detailně zanalyzovány volební výsledky v jednotlivých regionech, jejich vliv na jednotlivé strany a na podobu stranických systémů. Na základě těchto zjištění je zformulováno, jaký má daný volební systém na stranický systém obecně. Na volební a stranický systém je v práci nahlíženo pomocí teoretických konceptů Maurice Duvergera a Giovanniho Sartoriho. Pro zjištění míry podpory jednotlivých politických stran je kromě základních dat z voleb použita také valenční teorie, která dokáže nahlížet na popularitu stran skrze postoje voličů k jednotlivým tématům, které ve společnosti rezonují. Jelikož volební systém AMS bývá zaměňován s volebním systémem MMP (Mixed Member Proportional), je v práci vysvětlen zásadní rozdíl mezi nimi a následně jsou oba systémy zařazeny do příslušné kategorie. Na základě odlišností je systém MMP zařazen do kategorie poměrných volebních systémů a AMS do smíšených.

Abstract

The thesis focuses on influence of the AMS (Additional Member System) upon party systems of Scotland and Wales. This system is used for elections to Scottish parliament and Welsh national assembly. It was applied for the first election that was held in 1999 and it is still in use. This means AMS is used in both regions for the same time period, which allows us to compare the influence which the system has in different environment. The thesis analyzes results from all elections that were held in Scotland and Wales and defines their influence on particular parties and party systems they operate in. On the basis of these findings the general influence of AMS is formulated. Theoretical concepts by Maurice Duverger and Giovanni Sartori are used as a background for study of election systems and party systems. The position voter support and its changes are analyzed through valence theory, which uses opinion polls to explain election results. At the first sight the AMS seems to be same as another election system – MMP (Mixed Member Proportional). These systems are often confused or perceived as the same ones. So except the election results analysis this thesis explains also the difference between these systems and classifies them into right categories. It shows up that each of the systems belongs to different category – AMS is classified as mixed electoral system and MMP as proportional.

Klíčová slova

Volební systém, stranický systém, politické strany, volby, Wales, Skotsko, Additional Member System, Mixed Member Proportional, valenční teorie.

Keywords

Election system, party system, political party, election, Wales, Scotland, Additional Member System, Mixed Member Proportional, valence theory.

Rozsah práce: 125 698 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 13.5.2015

Petra Kotíková

Poděkování

Na tomto místě bych velmi ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce PhDr. Milošovi Brunclíkovi, Ph.D. za jeho odborné rady, pomoc a věnovaný čas.

Petra Kotíková

Institut politologických studií **Teze diplomové práce**

Název: Vliv volebního systému AMS na stranický systém Skotska a Walesu

Název v anglickém jazyce: Influence of the additional member system upon party systems of Scotland and Wales

Řešitel: Bc. Petra Kotíková

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Miloš Brunclík, Ph.D.

Základní vymezení tématu a cíl práce

Předmětem této diplomové práce je analýza vlivu volebního systému AMS (Additional Member System) na stranické systémy ve Skotsku a Walesu. V obou regionech je tento volební systém používán od prvních voleb, které po devoluci proběhly, tedy od roku 1999. AMS v těchto regionech funguje stejně dlouhou dobu bez toho, aby předcházely volby s odlišným volebním systémem. Od jeho zavedení proběhly již čtyři volby, na jejichž výsledcích již lze pozorovat trendy v účincích daného systému.

AMS (v češtině také označovaný jako personalizovaný poměrný systém) není příliš probádaným volebním systémem. Nelze tudíž najít dostatek prací, které by se AMS věnovaly jak z teoretického hlediska (např. klasifikace systému), tak analytického (např. zmapování účinků AMS na stranický systém v těch zemích, kde je AMS zaveden). Neexistuje tak ani shoda na tom, do které kategorie volebních systémů AMS patří, zda mezi proporční nebo smíšené. V této práci budu vycházet ze zařazení AMS mezi proporční volební systémy podle klasifikace z knihy Romana Chytilka et al. *Volební systémy* (srov. Chytilík et al., 2009: 30–33, 212–214).

Pro hodnocení stranického systému použiji přístupy Maurice Duvergera a jeho „zákony“, které předpokládají přímý vliv volebního systému na stranický systém, a Giovanni Sartoriho, který Duvergerovy zákony reviduje a dále rozšiřuje.

Podle Duvergera vedou proporční volební systémy k vícestranickému systému s pevnými, nezávislými a stabilními stranami. Dalším dopadem proporčního volebního systému by měly být koaliční vlády. Přesto je v případě Skotska a Walesu skutečnost jiná. Walesu od roku 1999, tedy od prvních voleb po devoluci, vládne (ať sama

či v koalici) stejná strana – WelshLabour Party, která prozatím vyhrála všechny uskutečněné volby. Otázkou je také, zda je ve Walesu splněn předpoklad multipartismu, jelikož přirozený práh pro získání mandátu ve Velšském národním shromáždění se pohybuje okolo 12 % a mandát tak získávají 4 nejsilnější strany. Výjimkou byly volby 2003 a 2007, ve kterých se do Velšského národního shromáždění dostalo 5 politických subjektů (v obou případech se jednalo o získání jednoho mandátu), a to s nižším ziskem počtu hlasů než ostatní kandidující strany, které žádný mandát nezískaly. Tyto odchylky, způsobené povahou volebního systému AMS, budou také předmětem analýzy v této diplomové práci. Dále je ve stranickém systému Walesu zřejmý trend posilování jedné strany na úkor ostatních, a to právě WelshLabour Party.

Oproti tomu lze říci, že ve Skotsku byl předpoklad větší míry proporcionality dosažen, ale i zde již můžeme pozorovat podobný trend jako ve Walesu – posilování jedné strany a klesání počtu zastoupených stran ve Skotském parlamentu. V posledních volbách v roce 2011 dokonce Skotská národní strana získala nadpoloviční počet mandátů a mohla tak sestavit jednobarevnou vládu bez potřeby koaličního partnera.

Cílem této práce je zjistit, z jakého důvodu se stranické systémy Skotska a Walesu svým chováním odlišují od modelu, který je podle Duvergerovy teorie typický pro systémy, v nichž je používán některý z proporčních volebních systémů. Zda je to způsobeno samotným volebním systémem, který je v obou regionech používán, nebo jestli v tomto případě hrají svou roli i jiné aspekty, jako například sociální struktura, specifický historický vývoj stranického systému, vliv „britského dědictví“ na volební chování obyvatel (zvyk vycházející z tradičního celostátního stranického systému dvou silných stran) apod. Dalším cílem je tedy zjistit, zda je to právě volební systém, který primárně určuje podobu stranického systému ve Skotsku a Walesu nebo je zde nutné brát v potaz i jiné vlivy, dále se pokusím potvrdit či vyvrátit platnost představených teoretických přístupů M. Duvergera a G.Sartoriho.

Proto se v této diplomové práci zaměřím nejenom a samotný volební systém, volby a jejich výsledky, ale i na různé aspekty sociální struktury a společnosti, ve které dané politické strany fungují. Jako je na příklad historický vývoj stranického systému a jednotlivých politických stran, postoje voličů k těmto stranám a jejich proměna v průběhu let (především pomocí průzkumů veřejného mínění a voličských preferencí) nebo vliv britského odkazu a zkušeností obyvatel z celostátního politického prostředí. Specifickým tématem v britském prostředí je také devoluce, kterou Skotsko a Wales

prošly. Proto bude potřeba zohlednit i vliv devolučního procesu na utváření stranického systému v obou regionech. Zmíním též povahu a sílu jednotlivých politických stran (jejich strukturovanost, organizace, členská základna apod.) a vliv těchto aspektů na postavení politických stran v systému.

Vedle kvalitativní analýzy budu účinky volebního systému AMS na stranický systém zkoumat také pomocí existujících kvantitativních nástrojů pro analýzu volebních systémů (index proporcionality, index počtu efektivních stran, index fragmentace).

Předběžná struktura

1. Úvod
2. Teoretická část
 - a. Proporční volební systémy – hlavní proměnné (volební klauzule, velikost volebních obvodů, způsob přepočtu hlasů na mandáty apod.)
 - b. Teorie Maurice Duvergera a Giovanni Sartoriho – předpokládané účinky proporčních volebních systémů na stranický systém
3. Volební systém AMS
 - a. Popis systému a jeho fungování ve Skotsku a Walesu (míra proporcionality apod.)
 - b. Důvody k zavedení AMS ve Skotsku a Walesu
 - c. Ostatní země, kde je AMS používán, zkušenosti s AMS (porovnání např. s Německem či Novým Zélandem)
4. Skotsko
 - a. Současný stranický systém
 - b. Analýza voleb 1999 – 2011
 - c. Odchytky od modelů, ve kterých se používá jeden z proporčních volebních systémů
 - d. Sociální struktura
 - i. Historický vývoj stranického systému
 - ii. Postoj obyvatel k jednotlivým stranám
 - iii. Volební chování obyvatel
5. Wales
 - a. Současný stranický systém
 - b. Analýza voleb 1999 – 2011

- c. Odchytky od modelů, ve kterých se používá jeden z proporčních volebních systémů
- d. Sociální struktura
 - i. Historický vývoj stranického systému
 - ii. Postoj obyvatel k jednotlivým stranám
 - iii. Volební chování obyvatel
- 6. Porovnání Skotska a Walesu
- 7. Výsledky analýzy a odpovědi na otázky stanovené v úvodu práce, aplikace teoretických přístupů
- 8. Závěr
- 9. Seznam literatury a zdrojů

Základní přehled literatury a zdrojů

Grofman, Bernard – Lijphart, Arendt (1986). *Electoral laws and their political consequences*. New York: Algora Publishing.

Grofman, Bernard (2004). *Handbook of electoral system choice*. Houndmills: Palgrave Macmillan.

Hassan, Gerry (2004). *The Scottish Labour Party*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Chytilék, Roman et al. (2009). *Volební systémy*. Praha: Portál.

Lebeda, Tomáš (2001), Hlavní proměnné proporčních volebních systémů. In: *Sociologický časopis*, 4/2001. Pp. 425–448. Dostupné online: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/f213451ab2ebbfd43a47e9a357052f59876adc77_140_425LEBEDA.pdf, 8. 5. 2014.

Lynch, Peter (2002). *SNP: the history of the Scottish National Party*. Cardiff: WelshAcademicPress.

Nairn, Tom (2000). *After Britain: New Labour and the return of Scotland*. London: Granta Books.

Novák, Miroslav (1997). *Systémy politických stran. Úvod do jejich srovnávacího studia*. Praha: Sociologické nakladatelství.

- Oficiální stránky Velšského národního shromáždění: www.assemblywales.org.
- Oficiální webové stránky Skotského parlamentu: www.scottish.parliament.uk.
- Pinková, Aneta (2012). Stále více „skotský“: Volby do Skotského parlamentu v roce 2011. In: *European Electoral Studies*, 1/2012. Pp. 76–87.
- Rose, Richard (2000). *International encyclopedia of elections*. Washington, D.C.: CQ Press.
- Sandry, Alan (2011). *Plaid Cymru: an ideological analysis*. Cardiff: Welsh Academic Press.
- Sartori, Giovanni (2005): *Strany a stranické systémy: Schéma pro analýzu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Sartori, Giovanni (2011): *Srovnávací ústavní inženýrství. Zkoumání struktur, podnětů a výsledků*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Strmiska, Maxmilián (1998). *Regionální strany a stranické systémy. Španělsko, Itálie, Velká Británie a Severní Irsko*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Strmiska, Maxmilián (2005). *Stranické systémy a víceúrovňové teritoriálně-politické pluralismy – několik poznámek k jejich pojetí a rozboru*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Strmiska, Maxmilián et al. (2005). *Politické strany moderní Evropy: analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál.
- Taagepera, Rein – Shugart, Matthew Soberg (1989). *Seats and votes: the effects and determinants of electoral systems*. New Haven: Yale University Press.
- Trench, Alan (2001). *The State of the Nations 2001: the second year of devolution in the United Kingdom*. Thorverton: Imprint Academic.
- Wilson, John a Stapleton, Karyn (2006). *Devolution and identity*. Aldershot: Ashgate.

Obsah

ÚVOD.....	1
1 KLASIFIKACE VOLEBNÍHO SYSTÉMU AMS	5
1.1 POMĚRNÉ (PROPORČNÍ) VOLEBNÍ SYSTÉMY	5
1.2 VĚTŠINOVÉ VOLEBNÍ SYSTÉMY	7
1.3 SMÍŠENÉ VOLEBNÍ SYSTÉMY.....	8
1.4 ADDITIONAL MEMBER SYSTEM (AMS).....	9
1.5 MIXED MEMBER PROPORTIONAL (MMP)	12
2 TEORETICKÉ PŘÍSTUPY KE ZKOUMÁNÍ VOLEBNÍHO SYSTÉMU	14
2.1 VZTAH VOLEBNÍHO SYSTÉMU A STRANICKÉHO SYSTÉMU.....	14
2.2 VALENČNÍ TEORIE	16
3 SKOTSKO	18
3.1 SKOTSKÝ STRANICKÝ SYSTÉM.....	18
3.1.1 <i>Scottish National Party (SNP)</i>	19
3.1.2 <i>Scottish Labour Party (SLP)</i>	21
3.1.3 <i>Scottish Conservative and Unionist Party (SCON)</i>	22
3.1.4 <i>Scottish Liberal Democrats (SLD)</i>	24
3.1.5 <i>Scottish Greens (SG)</i>	24
3.2 SKOTSKÉ VOLBY	25
3.2.1 <i>Analýza volebních výsledků 1999–2011</i>	25
3.2.2 <i>Volební výsledky ve Skotsku z pohledu valenční teorie</i>	31
4 WALES	35
4.1 VELŠSKÝ STRANICKÝ SYSTÉM.....	35
4.1.1 <i>Welsh Labour Party (WLP)</i>	36
4.1.2 <i>Plaid Cymru – Party of Wales (PC)</i>	37
4.1.3 <i>Welsh Conservatives (WCON)</i>	38
4.1.4 <i>Welsh Liberal Democrats (WLD)</i>	39
4.2 VELŠSKÉ VOLBY	40
4.2.1 <i>Analýza volebních výsledků 1999–2011</i>	40
4.2.2 <i>Volební výsledky ve Walesu z pohledu valenční teorie</i>	46
ZÁVĚR	49
SUMMARY	53
POUŽITÁ LITERATURA.....	54
SEZNAM PŘÍLOH.....	61
PŘÍLOHY	63

Úvod

Pro volby do Skotského parlamentu a Velšského národního shromáždění je od prvních voleb, které proběhly v roce 1999, používán volební systém AMS (Additional Member System). Kromě Skotska a Walesu je ve Velké Británii používán volební systém AMS i pro místní volby v Londýně. Od roku 1999 proběhly již čtyři volby, jejichž výsledky nabízejí dostatečný základ pro analýzu vlivu tohoto volebního systému na stranický systém Skotska a Walesu. Díky tomu, že volební systém AMS je v obou regionech používán stejně dlouhou dobu, můžeme srovnat vliv totožného volebního systému na dva rozdílné stranické systémy a zkoumat případné odchylky a jejich příčiny.

V obou regionech byl volební systém AMS zaveden s cílem dosáhnout vyšší míry proporcionality v nově vzniklých tělesech a zároveň s předpokladem, že po volbách bude docházet ke vzniku koaličních vlád. Implementaci jiného volebního systému, než který je používán na celobritské úrovni (FPTP, First-Past-the-Post), tak lze označit za snahu dosáhnout jiných účinků volebního systému a tím pádem i jiných volebních výsledků, než které produkuje právě FPTP.

Po čtyřech volebních obdobích však můžeme v obou regionech vidět, že tohoto cíle se nepodařilo plně dosáhnout. Přestože ve Skotsku vznikla po prvních třech volbách koaliční vláda a žádná strana nedokázala dosáhnout na parlamentní většinu, v posledních volbách (2011) se již tento stav změnil. SNP (Scottish National Party) získala dostatečný počet mandátů, aby se mohla opřít o parlamentní většinu a sestavit jednobarevnou vládu. A to i přes volební systém, u kterého se očekávalo, že nedovolí vznik většinových jednobarevných vlád.

Ve Walesu můžeme vidět, že AMS zde plní svou funkci lépe než v případě Skotska. Tento stav se ovšem zdá být poměrně křehký, jelikož nejsilnější velšská politická strana WLP (Welsh Labour Party) se ve všech volbách blíží polovině všech mandátů. Ve dvou volbách ze čtyř dokonce dosáhla rovné poloviny křesel, jako například v posledních volbách v roce 2011, kdy WLP získala rovnou polovinu mandátů a sestavila jednobarevnou menšinovou vládu. Od zisku nadpoloviční většiny a možnosti sestavit jednobarevnou vládu ji tak dělí pouze jeden mandát. Je tedy zřejmé, že očekávaná schopnost AMS minimálně v jednom případě (Skotsko) již nefunguje, přičemž ani ve druhém případě (Wales) není jisté, že bude současný stav udržen.

Cílem této diplomové práce je identifikace účinků AMS na stranický systém a povahy volebních výsledků, které tento volební systém produkuje. V práci ověříme, jestli je systém AMS opravdu vhodný tam, kde je cílem vytvořit nebo udržet multipartismus a zda je schopný udržet si své kompenzační schopnosti, popřípadě pokud je ztrácí, tak co je příčinou této ztráty (fungování AMS se věnuje první kapitola). Následně stanovíme, jaký vliv má AMS na stranický systém a jak se jeho vliv modifikuje na základě změny okolností, za kterých se volby konají.

Z výše stanovených cílů vychází hypotézy, jejichž platnost se v práci pokusíme ověřit. První hypotéza předpokládá, že volební systém AMS vede ke stranickému pluralismu. Druhá hypotéza je následující: jednobarevné vlády v obou regionech jsou zapříčiněny i jinými faktory, nikoliv pouze samotným volebním systémem AMS (například absencí politických stran ochotných vstupovat do koalice, stabilní konsenzuální politické prostředí, které je vhodné i pro menšinové jednobarevné vlády apod.).

AMS bývá zaměňován s volebním systémem MMP (Mixed Member Proportional), který je používán například pro volby do německého parlamentu (Bundestagu). Ač se tyto dva systémy mohou na první pohled zdát velmi podobné, ve skutečnosti je v jejich fungování zásadní rozdíl, na základě kterého spadá každý ze systémů do jiné kategorie. Jak si ukážeme v první kapitole této diplomové práce, AMS patří do kategorie smíšených volebních systémů, zatímco MMP se řadí mezi poměrné volební systémy. Aby bylo možné vysvětlit fungování obou systémů a jejich zařazení do správné kategorie, budeme se nejdříve jednotlivým kategoriím (poměrných, většinových a následně smíšených volebních systémů) věnovat všeobecně. Identifikujeme základní charakteristiky těchto systémů, aby poté bylo možné vysvětlit, jak a v čem se od sebe AMS a MMP liší.

Ve druhé části první kapitoly již budou vysvětleny oba volební systémy a jejich fungování. Na základě předchozí identifikace typických prvků jednotlivých kategorií bude možné říci, proč se jedná o odlišné volební systémy, od kterých nelze a priori očekávat stejné výsledky a stejný vliv na stranický systém.

Při analýze volebních výsledků a jejich vlivu na stranický systém se budeme v této diplomové práci opírat především o teoretické přístupy Maurice Duvergera a Giovanni Sartoriho. Z práce Maurice Duvergera použijeme jeho přístup k fungování většinového jednokolového systému (FPTP), který je nedílnou a důležitou součástí AMS. Tím je především tzv. Duvergerův zákon, ve kterém zformuloval vztah volebního a stranického

systemu. Dále budeme zohledňovat také jeho poznatky o účincích FPTP, konkrétně dvou faktorech tohoto volebního systému – mechanického a psychologického. Z práce Giovanni Sartoriho budeme čerpat z jeho rozlišení relevantních a nerelevantních politických stran. Na základě těchto kritérií budeme identifikovat relevantní strany ve skotském a velšském stranickém systému.

Výše zmíněné teoretické přístupy jsou vysvětleny ve druhé kapitole. Na tomto místě je nutno říci, že vzhledem k tomu, že cílem této diplomové práce není ověření či vyvrácení platnosti teorie věnující se volebním systémům, budou teoretické přístupy M. Duvergera a G. Sartoriho použity jako vodítko, jak nahlížet na fungování volebních systémů. Nikoliv jako teoretické rámce, na které by měly být aplikovány výsledky volebních systémů za účelem ověření jejich platnosti. Poznatky M. Duvergera a G. Sartoriho nám tak poslouží spíše jako úvod do dané problematiky.

Dalším teoretickým přístupem, který v této diplomové práci použijeme, je valenční teorie, která je vysvětlena na konci druhé kapitoly. Valenční teorie zkoumá voličské chování a identifikuje hlavní faktory, podle nichž se voliči ve volbách rozhodují, kterou politickou stranu zvolit. Tato teorie nám pomůže vysvětlit, zda volební výsledky jsou opravdu založené na oblíbenosti jednotlivých stran ve společnosti nebo jestli voliči volí racionálně a záměrně nadhodnocují nějakou ze stran (například kvůli jimi předpokládaným účinkům volebního systému). Ukáže nám také, zda se ve zkoumaných stranických systémech vyskytuje nebo nevyskytuje strana, která by si dokázala dlouhodobě držet vysokou míru popularity ve společnosti a tím pádem i vysoké volební výsledky.

Třetí kapitola se již věnuje volbám do Skotského parlamentu a skotskému stranickému systému. Na základě Sartoriho kritérií identifikujeme relevantní politické strany. U všech relevantních stran přiblížíme jejich povahu, postavení v systému, názor na devoluci a případně další důležitá fakta. Následně detailně zanalyzujeme všechny již proběhlé volby (1999–2011) a jejich výsledky. K analýze použijeme i nástroje, které pomohou lépe pochopit proměny volebních výsledků v čase, například index nad/podrepräsentace, index fragmentace nebo index efektivního počtu politických stran. Poté se na výsledky voleb podíváme z jiné perspektivy, a to pomocí valenční teorie. Pro tuto část použijeme výstupy předvolebních i kontinuálních průzkumů, které byly v daném regionu zpracované. V případě Skotska se zaměříme především na silnou pozici SNP ve stranickém systému. Pokusíme se rozklíčovat poslední volby, ve kterých SNP

získala parlamentní většinu, identifikujeme příčiny a možný budoucí vývoj skotského stranického systému.

Následující kapitola se obdobným způsobem věnuje velšskému stranickému systému a volbám. Opět identifikujeme relevantní politické strany, které blíže představíme. Následně zanalyzujeme volební výsledky s důrazem na nejsilnější stranu WLP a na propad regionální nacionalistické strany Plaid Cymru. Stejně jako v případě Skotska se i na volební výsledky velšských voleb podíváme skrze optiku valenční teorie.

Pro analýzu volebních výsledků v obou regionech jsou stěžejní základní data z voleb – počet hlasů jednotlivých stran a rozdělení mandátů nejenom na úrovni celých regionů, ale i na úrovni jednotlivých obvodů (především jednomandátových obvodů v případě většinové části voleb). Data použitá pro zpracování této diplomové práce jsou primárně získány z oficiálních webových stránek Skotského parlamentu a Velšského národního shromáždění, popřípadě Parlamentu Spojeného království Velké Británie a Severního Irska a z webových stránek specializujících se na volby a volební výsledky, jako je na příklad Parties and Elections in Europe nebo Election resources. Výsledky voleb zpracované do tabulek a přehledů tvoří přílohu této diplomové práce.

Data pro analýzu volebních výsledků pomocí valenční teorie pocházejí převážně ze studií oficiálních regionálních výzkumných agentur a institutů, jako je Scottish Social Attitudes Survey a Wales Election Study (pod které spadají zde použité studie zpracované Richardem Jonesem a Rogerem Scullym).

V tezích diplomové práce je uvedeno, že v práci budeme vycházet z knihy Romana Chytilka a kolektivu autorů s názvem *Volební systémy*. V tomto případě ovšem došlo k odklonu od tezí. Důvodem je, že se po bližším přezkoumání ukázalo, že zařazení AMS mezi poměrné volební systémy není zcela správné. Z povahy daného systému se AMS řadí mezi smíšené volební systémy, nikoliv poměrné. V práci tedy budeme vycházet z knihy *Smíšené volební systémy a většinové modifikace systémů poměrných*, konkrétně z příspěvku Tomáše Lebedy, ve kterém poukázal na problematiku zaměňování AMS a MMP a jejich rozdílů.

1 Klasifikace volebního systému AMS

Následující kapitola se věnuje otázce kategorizace volebního systému AMS¹. Budeme vycházet ze základního dělení volebních systémů na poměrné, většinové a smíšené. Tyto kategorie budou krátce představeny a poté bude podrobněji popsán volební systém AMS tak, jak funguje ve Skotsku a Walesu. Vzhledem k tomu, že často dochází k tomu, že je AMS ztotožňován s volebním systémem MMP, který je používán například pro volby do německého Bundestagu, na základě čehož je i AMS řazen mezi poměrné systémy, tak si představíme i systém MMP a identifikujeme zásadní rozdíly mezi těmito volebními systémy. Dojdeme tak k závěru, že AMS nelze na rozdíl od MMP řadit mezi poměrné systémy, ale mezi systémy smíšené. Jelikož tato práce je zaměřena na zkoumání vlivu volebního systému AMS na stranický systém a vychází z předpokladu, že každý volební systém určitým způsobem ovlivňuje podobu stranického systému, je nutné, abychom systém AMS správně klasifikovali.

V češtině je AMS označován jako personalizovaný poměrný systém (například v práci Romana Chytilka a kolektivu autorů *Volební systémy*). Již z názvu je ovšem zřejmé, že autoři řadí tento volební systém mezi poměrné volební systémy, což není zcela správné, jak si níže ukážeme. Z hlediska fungování totiž AMS patří do kategorie smíšených volebních systémů, nikoliv poměrných. Z tohoto důvodu budeme v práci využívat název i zkratku v původním znění v angličtině – Additional Member System (AMS).

1.1 Poměrné (proporční) volební systémy

Poměrné volební systémy jsou založeny na principu přerozdělování mandátů mezi jednotlivé kandidující subjekty proporčně v souladu s poměrem získaných hlasů. Teoreticky by tedy poměrné volební systémy měly zajistit, aby se procentuální počet získaných hlasů rovnal procentuálnímu počtu získaných mandátů. Ve skutečnosti není možné takové situace dosáhnout a volební systém má tendenci podprezentovat či naopak nadprezentovat určité kandidující subjekty. Tím ovlivňuje výslednou proporcionalitu voleb a složení voleného tělesa (Sartori, 2011: 20). Tomuto jevu se budeme v této kapitole věnovat níže.

¹ Volební systém AMS je v češtině označován jako personalizovaný poměrný systém

V rámci kategorie poměrných volebních systémů lze dále rozlišovat mezi listinnými volebními systémy a systémem jednoho přenosného hlasu (single transferable vote – STV) (Chytilík et al., 2009: 33). Přičemž základní charakteristikou všech poměrných volebních systémů je existence vícemandátových volebních obvodů, tedy takových, ve kterých se volbou obsazuje dva a více mandátů a kde voliči volí pomocí kandidátní listiny. Pro přepočítání hlasů na mandáty se používá matematická volební formule. Právě tyto dva aspekty – velikost volebních obvodů (počet volených mandátů v daném obvodě) a volební formule (způsob přepočítávání hlasů na mandáty) jsou hlavními proměnnými, které mají vliv na povahu daného volebního systému. Přestože existuje celá řada dalších faktorů, které mají na podobu volebního systému vliv, u těchto dvou existuje u odborníků na volební systémy široká shoda (Lebeda, 2008:24). Například Giovanni Sartori považuje za nejdůležitější faktor právě velikost volebního obvodu a říká, že čím větší je volební obvod, tím větší je proporcionalita volebního systému a naopak (Sartori, 2011: 21). Volební formule, které se ještě dále dělí na volební kvóty a volební dělitele, rozebírá ve svém článku „Hlavní proměnné proporcívních volebních systémů“ Tomáš Lebeda (Lebeda, 2001: 430–442). Dalšími proměnnými vedle velikosti volebního obvodu a volební formule jsou například volební práh, velikost voleného shromáždění nebo charakter hlasování (struktura hlasovacího lístku).

Jelikož nastavení jednotlivých proměnných u konkrétních volebních systémů se může lišit, lze říci, že volební systém v každé zemi je svým způsobem unikátní (různé velikosti volebních obvodů s kombinací různého způsobu přepočtu hlasů na mandáty, vyšší volební práh apod.). Každý systém tak může mít jiné vlastnosti a vliv na daný stranický systém. Ovšem u všech poměrných volebních systémů můžeme najít jeden spojující prvek – při přepočítávání hlasů na mandáty je poměrný princip aplikován na všechny mandáty, popřípadě na jeho převážnou většinu. Minimální počet mandátů, který musí být přerozdělen na základě poměrného systému, je blíže vysvětlen v subkapitole 1.3., jež se věnuje smíšeným volebním systémům.

Výhodou poměrných volebních systémů je možnost sestavit reprezentativní volené shromáždění (parlament) a následně i vládu. Vede ovšem ke stranické fragmentaci, což má za následek uzavírání vládních koalic nebo vytváření menšinových vlád. Ač koalice mohou být na jednu stranu výhodou (vyšší reprezentativnost vlády), tak mohou být také nevýhodou. Jak říká M. Novák, v koalicích se vytrácí zodpovědnost za provedené kroky. U menšinových vlád zase dochází ke snížení jejich akceschopnosti, jelikož nemají

dostatečné zastoupení na to, aby mohly efektivně prosazovat svou politiku (Novák, 2001: 23). Podobně vidí poměrné systémy i Sartori, který říká, že tyto volební systémy připouští příliš mnoho stran a zpravidla vedou ke koaličním vládám (Sartori, 2011: 23, 70).

1.2 Většinové volební systémy

Na rozdíl od poměrných systémů, jež mají za úkol produkovat shromáždění co možná nejvěrněji odrážející názorové rozložení voličů, mají většinové systémy jiný cíl, a sice najít jasného vítěze. Lze říci, že spolu s volbou shromáždění probíhá i volba vlády, jelikož předpoklad většinových voleb je vznik jednobarevné většinové vlády. Jak si ovšem ukážeme dále, jedná se skutečně pouze o předpoklad, nikoliv nutné pravidlo. Vítězem voleb je tedy ten kandidát/politická strana, který získal největší počet hlasů. Hlavní rozdíl mezi jednotlivými variantami většinových systémů spočívá v tom, zda je pro vítězství vyžadována relativní nebo absolutní většina hlasů. Podle toho tak lze rozdělovat většinové systémy do dvou základních skupin – jednokolové a dvoukolové. Pro obě skupiny jsou typické jednomandátové obvody, ve kterých voliči vybírají konkrétního kandidáta, který obsadí právě jeden mandát za daný obvod (Sartori, 2011: 17).

Pro získání mandátu v jednokolových většinových systémech je potřeba získat relativní většinu (nejvyšší počet hlasů, nikoliv nutně nadpoloviční). Tento systém je typický pro volby do britského parlamentu – Westminsteru, proto je někdy označován také jako anglický. Podstatu anglického systému stručně charakterizuje jeho název v angličtině – „First-Past-the-Post“ (FPTP), tedy ve volném překladu „vítěz bere vše“ – kandidát s nejvyšším počtem hlasů získává mandát bez ohledu na to, jak velký je jeho podíl hlasů ve vztahu k celkovému počtu odevzdaných hlasů. Stejný systém je využíván ve Skotsku a Walesu v rámci jedné ze dvou částí AMS – hlasy odevzdané v jednomandátových obvodech jsou přepočítávány podle systému FPTP (Parliament.uk, 2015; The Scottish Parliament, 2015a; National Assembly for Wales, 2015).

Ve dvoukolové většinové volbě je pro získání mandátu nutné získat absolutní, tedy nadpoloviční počet hlasů (nebo alespoň dosáhnout předem určeného počtu hlasů). Volební obvody jsou opět jednomandátové a volba se koná, jak název napovídá, maximálně ve dvou kolech – pokud žádný z kandidátů v prvním kole nezíská absolutní počet hlasů, koná se kolo druhé, do kterého jsou již nominováni jen dva kandidáti, kteří v prvním kole získali nejvyšší počet hlasů. Ve druhém kole tak již voliči vybírají pouze mezi dvěma

kandidáty, přičemž jeden z nich logicky vždy získá absolutní počet hlasů (Sartori, 2011: 17). Tento systém je využíván například ve Francii pro volby do Národního shromáždění a pro volbu prezidenta nebo v České republice pro volby do Senátu (Assemblée National, 2015; Electionresources.org, 2014; Senát Parlamentu České republiky, 2015).

Jak již bylo řečeno, předpokládaným důsledkem většinových volebních systému je vznik jednobarevných většinových vlád a bipartismu, jak ve své práci předpokládal Maurice Duverger (cit. dle Chytilék et. al., 2009: 52–53). Tento účinek většinových systémů je ovšem zvláště v posledních letech zpochybňován, a to především na základě výsledků voleb do Westminsteru v roce 2010, kdy došlo ke vzniku tzv. hung parliament, kdy žádná z politických stran nezískala nadpoloviční počet křesel. V konečném výsledku tak ve Velké Británii vznikla koaliční vláda, přestože byla zvolena většinovým volebním systémem FPTP. Faktorů vedoucích k této situaci bylo několik, přičemž se nejedná pouze o klesající schopnost systému FPTP produkovat jednobarevné vlády, ale na výsledku se podepsal i vliv dalších faktorů (například klesající schopnost Konzervativní strany získat dostatečný počet hlasů spolu se silící pozicí Liberálních demokratů ve stranickém systému Velké Británie)². Je tedy nutné ověřit účinky nejenom poměrné, ale i většinové složky volebního systému AMS, jelikož nelze a priori předpokládat, že většinová volba vede vždy k redukci stran ve stranickém systému.

1.3 Smíšené volební systémy

Smíšené volební systémy jsou takové, které kombinují prvky z poměrných a většinových volebních systémů. Obecně řečeno, část mandátů ve voleném shromáždění je alokováno pomocí většinového principu a část pomocí poměrného principu. Hlavní myšlenkou smíšených volebních systémů je, že by měly kompenzovat nevýhody poměrného i většinového principu. Ovšem vzhledem k tomu, že smíšené systémy zažily svůj „boom“ až během devadesátých let dvacátého století (na rozdíl od poměrných a většinových volebních systémů), tak se o jejich účincích vedou debaty a v současné době se ještě stále jedná o poměrně diskutabilní kategorii, ke které existuje řada přístupů. Názory se liší jak v tom, jaké volební systémy do této kategorie patří, tak v tom, jak vhodné či naopak nevhodné tyto volební systémy jsou.

² Tomuto tématu se věnuji v práci „Koaliční vláda Konzervativní strany a Liberálních demokratů ve Spojeném království“ (Kotíková, 2013).

Mezi základní studie smíšených volebních systémů patří práce Massicotta a Blaiseho „Mixed Electoral Systems: A Conceptual and Empirical Survey“ (1999). Massicotte a Blais dělí smíšené volební systémy na nezávislé a smíšené. Nezávislé dále dělí na koexistenční, navrstvené a fúzní. Závislé na korekční systém a podmíněný systém. Dále autoři ještě vymezují speciální kategorii supersmíšených volebních systémů (cit. dle Mlejnek, 2010: 7–10).

Přesný počet křesel, který musí být volen rozdílnou technikou než zbylý počet křesel, aby mohl být daný volební systém řazen mezi smíšené volební systémy, není pevně daný. Massicotte a Blais definovali hranici 5 % křesel, které by měly být voleny odlišnou technikou než zbytek (cit. dle Chytilék et al., 2009: 213). Obecně lze říci, že abychom mohly konkrétní volební systém označit za smíšený, měly by mít obě techniky reálný vliv na složení voleného shromáždění (Chytilék et al., 2009: 47).

Vzhledem k tomu, že nastavení smíšených systémů se může značně lišit, je obtížné stanovit, jaký vliv může mít smíšený volební systém na stranický systém obecně. Je tedy nutné zkoumat jednotlivé volební systémy zvlášť. Proto se tato práce zaměřuje na zjištění, jaký vliv má volební systém AMS na stranický systém Skotska a Walesu a zda lze najít obecná specifika společná právě pro tento volební systém.

1.4 Additional Member System (AMS)

Additional Member System (dále pouze AMS) je systém používaný pro volby do Skotského parlamentu, Velšského národního shromáždění a pro místní volby v Londýně. Do češtiny se název tohoto systému překládá jako personalizovaný poměrný systém. Jak z českého názvu vyplývá, je řadou autorů řazen mezi poměrné systémy. V této práci ovšem budeme vycházet z tvrzení Tomáše Lebedy a Blanky Říchové, kteří AMS řadí mezi smíšené volební systémy (Lebeda, 2010: 15–26; Říchová, 2010: 107–135). Často je AMS označován souhrnně jako Mixed Member Proportional System (dále MMP) a tak zaměňován s volebním systémem, který je používaný pro volby do německého Bundestagu. Jak si ovšem ukážeme dále, přestože se na první pohled mohou zdát tyto systémy podobné nebo dokonce stejné, je mezi nimi podstatný rozdíl, na základě kterého každý ze systémů spadá do jiné kategorie (poměrný – smíšený volební systém) (Lebeda, 2010: 15–26).

AMS je kombinací poměrného a většinového systému, přičemž v každém z regionů (Skotsko a Wales) je nastaven jiný podíl mandátů, který je volen většinově a který poměrně. Konkrétně ve Skotsku je nastaven poměr 56:73 mandátům (z celkových 129 mandátů je 56 voleno poměrnou volbou a 73 většinovou) a ve Walesu 20:40 (z celkových 60 mandátů je 20 voleno poměrnou volbou a 40 většinovou) (The Scottish Parliament, 2015a; National Assembly for Wales, 2015). V obou regionech převažuje počet mandátů získatelných ve většinové části volby nad mandáty z regionů, ve kterých se volí poměrnou volbou. V hypotetickém případě, kdy by jedna strana maximalizovala své zisky v jednomandátových obvodech, by kompenzační funkce poměrné části volebního systému ztratila význam. Sice by alokovala mandáty menším politickým stranám, které nedosáhnou na vítězství v jednomandátových obvodech, ale již by nedokázala zabránit situaci, ve které by jedna strana mohla sestavit jednobarevnou vládu s většinovým zastoupením ve voleném tělese.

Základní princip AMS je následující – Skotsko je rozděleno do 73 jednomandátových obvodů, ve kterých se volí většinově³ a 56 regionů, ve kterých se volí poměrně, stejně tak Wales je rozdělen do 40 jednomandátových obvodů a 20 regionů. Jednomandátové regiony se překrývají s vícemandátovými obvody/regiony, tím pádem každý z jednomandátových obvodů spadá pod nějaký z vícemandátových obvodů/regionů. Každý z voličů disponuje ve volbách dvěma hlasy, přičemž tzv. první hlas odevzdává ve svém jednomandátovém obvodě, tudíž vybírá konkrétního člověka kandidujícího v daném obvodě. Tzv. druhý hlas odevzdává vybrané kandidátní listině ve vícemandátovém obvodě, do kterého volič patří. Ve výsledku tedy jednoho voliče zastupuje tolik reprezentantů, kolik je obsazováno mandátů v daném regionu plus jeden, který je zvolen za voličův jednomandátový obvod. V případě Skotska zastupuje každého voliče 8 reprezentantů – 7 zvolených pomocí kandidátní listiny a 1 zvolený většinovou volbou (každý z regionů volí přesně 7 reprezentantů). Ve Walesu se tento počet pohybuje mezi 8-10 reprezentanty (v regionech se volí 7-9 reprezentantů, ke kterým se přičte vždy 1 reprezentant zvolený v rámci jednomandátového obvodu většinovým způsobem) (The Scottish Parliament, 2015a; National Assembly for Wales, 2015).

³ Pro většinovou volbu je ve Skotsku i ve Walesu používán systém „First Past the Post“ (FPTP), který je typický pro volby do Westminsteru. Volba je v tomto případě jednokolová a mandát získává ten kandidát, který od voličů obdržel nejvyšší počet hlasů.

Pro naše pochopení, kam má být AMS řazen, zda mezi poměrné nebo smíšené volební systémy, je důležitý princip, podle kterého se přepočítávají hlasy na mandáty. Prvním krokem při přiřazování mandátů je spočítání mandátů, které daná strana vyhrála v jednomandátových obvodech (většinovou volbou). Poté, co jsou tyto mandáty alokovány jednotlivým stranám, přichází na řadu přepočítávání hlasů získaných ve vícemandátových regionech (poměrnou volbou). Pro přepočet je používán volební dělitel, který je pro první kolo stanoven následovně: počet mandátů získaných většinovou volbou + 1. Uvedme příklad: strana, která získala většinovou volbou 6 mandátů, má volební dělitel pro první kolo 7 ($6+1=7$). Strana, jež v jednomandátových obvodech nezískala ani jeden mandát, má dělitel v prvním kole číslo 1 ($0+1=1$). Počty hlasů jsou následně děleny do té doby, dokud nejsou přerozděleny všechny mandáty, které jsou v daném obvodě voleny poměrným systémem. Počet takto volených mandátů je pevný a v žádném případě se nezvyšuje (stejně tak celkový počet mandátů ve voleném shromáždění je v obou případech pevně daný). Celkový počet mandátů, které kandidující strana získá tedy není dán poměrně podle hlasů získaných v regionech, ale naopak tyto hlasy slouží ke kompenzaci disproporcí, které vznikají většinovou volbou (Lebeda, 2010: 15–26).

Počet mandátů, který je vymezen pro většinovou volbu, je tím pádem skutečně obsazen většinovým principem. Vzhledem k tomu, že se jedná o 73 mandátů z celkových 129 v případě Skotska a 40 mandátů z celkových 60 v případě Walesu, lze konstatovat, že část mandátů volených většinovou volbou má značný vliv na složení voleného shromáždění. V obou případech se jedná o více než 5 % z celkového počtu mandátů, výrazně tedy překračuje hranici formulovanou Massicottem a Blaisem (jak ve Skotsku, tak ve Walesu je více jak nadpoloviční počet mandátů volen právě většinově). Na základě toho můžeme AMS řadit mezi smíšené volební systémy (kompenzační), nikoliv poměrné. Pro lepší ilustraci rozdílů mezi AMS a MMP bude v následující podkapitole vysvětlen princip fungování volebního systému MMP.

1.5 Mixed Member Proportional (MMP)

Jak již bylo řečeno, volební systém MMP je některými autory ztotožňován s volebním systémem AMS. Tyto dva volební systémy si jsou na první pohled skutečně velmi podobné. Hlavní společné znaky jsou následující – oba systémy kombinují poměrný a většinový princip, každý z voličů disponuje dvěma hlasy, přičemž jedním volí konkrétního kandidáta v jednomandátovém obvodu a druhým kandidátní listinu ve vícemandátovém obvodu, volební obvody se překrývají, každý jednomandátový obvod se tak nachází v právě jednom z vícemandátových obvodů (vícemandátové obvody jsou větší a zahrnují vždy vícero jednomandátových obvodů). Potud lze říci, že oba systémy jsou totožné. Zcela odlišná je ovšem mechanika přepočtu hlasů na mandáty.

Pro lepší ilustraci si systém MMP vysvětlíme na konkrétním případě, a to na volbách do německého spolkového sněmu (Bundestagu), do kterého se volí právě systémem MMP. Německo je rozděleno do 299 jednomandátových obvodů, ve kterých voliči volí tzv. první hlasem (zde je požíván stejný volební systém jako v jednomandátových obvodech ve Skotsku a Walesu – FPTP, vyhrává tedy ten kandidát, který získá největší počet hlasů) a 16 vícemandátových obvodů, jejichž hranice jsou totožné se spolkovými zeměmi, ve kterých voliči volí pro kandidátní listinu tzv. druhým hlasem (druhým hlasem tedy volí poměrným systémem, kdy kandidátní listiny jsou přísně vázané a volič nemůže vyjadřovat své preference) (Strahalová, 2010: 27–28). Celkově se v německém Bundestagu obsazuje minimálně 598 mandátů (počet křesel v Bundestagu není pevný a může se zvýšit o tzv. převislé mandáty, které budou vysvětleny níže). Na získání mandátu mají nárok politické strany, které získaly minimálně 5 % druhých hlasů nebo zvítězily alespoň ve třech jednomandátových obvodech (Deutscher Bundestag, 2015).

Důležité pro klasifikaci MMP a pro odlišení od AMS je skutečnost, že na základě druhých hlasů je rozděleno všech 598 mandátů. Nikoliv tedy jen 299 mandátů, ale všechny mandáty jsou rozděleny na základě poměrné volby, která je tím pádem pro rozložení sil v Bundestagu zásadní. Zatímco výsledky z jednomandátových obvodů slouží především pro personalizování poměrné volby, jelikož kandidáti, kteří získali mandát právě v jednomandátovém obvodu, mají při obsazování získaných míst přednost. Nejdříve jsou tedy tato místa obsazena kandidáty, kteří zvítězili ve většinové volbě a teprve poté jsou zbylá místa obsazena kandidáty z listiny. Tomáš Lebeda ve svém článku používá

následující příklad – pokud je dané straně ve spolkové zemi přiřazeno 25 mandátů na základě druhých hlasů a zároveň kandidáti této strany zvítězili v 10 tamních jednomandátových obvodech, tak nárok na mandát má pouze prvních 15 kandidátů uvedených na listině, jelikož zbylých 10 je určeno právě pro 10 vítězných kandidátů z jednomandátových obvodů (Lebeda, 2010: 17–18).

Logicky může nastat případ, kdy kandidáti dané politické strany zvítězí ve větším počtu jednomandátových obvodů, než kolik mandátů tato politická strana získala na základě druhých hlasů – počet přímých mandátů tak převyší počet mandátů, které by měla strana v Bundestagu obsadit. V takové situaci je počet mandátů této politické straně navýšen a zvýší se tak i celkový počet křesel v Bundestagu. Tyto mandáty se nazývají převislé mandáty (Lebeda, 2010: 18). Nelze tedy říci, že by většinová volba neměla žádný vliv na rozložení sil v Bundestagu, tento vliv je však marginální, jelikož počet přebytkových mandátů se od roku 2002⁴ pohybuje mezi 5 až 33, jedná se tedy maximálně o 5 % z celkového počtu křesel (Parties and elections in Europe, 2015a; Parties and elections in Europe, 2015b).

Na základě výše popsaných vlastností volebního systému MMP lze říci, že MMP patří do kategorie poměrných systémů, jelikož poměrná část volebního systému je hlavním klíčem pro přepočítání hlasů na mandáty a udává tím pádem rozložení sil v Bundestagu. Většinová část volebního systému slouží primárně pro to, aby bylo možné volby lépe personalizovat – místa jsou přednostně obsazována kandidáty, kteří zvítězili ve svých jednomandátových obvodech. Počet takto obsazovaných míst je ovšem daný poměrnou volbou, vzhledem k tomu, že přebytková místa tvoří pouze marginální část.

Z výše uvedeného je tedy zřejmé, že volební systémy AMS a MMP jsou rozdílné a každý patří do jiné kategorie. Většinová složka systému AMS má oproti MMP značný vliv na rozložení sil ve voleném shromáždění, lze ho tedy zařadit do smíšených volebních systémů, přičemž MMP je díky klíčovému vlivu poměrné složky řazen mezi poměrné volební systémy. Pokud tedy vycházíme z toho, že volební systém ovlivňuje podobu systému stranického, je nutné brát v potaz, že AMS bude mít pravděpodobně jiný vliv než MMP.

⁴ Volby před rokem 2002 nejsou pro naše porovnání vypovídající, jelikož před rokem 2002 byl základní počet křesel v Bundestagu 656, od voleb v roce 2002 byl tento počet snížen na současných 598 (Electionresources.org, 2014).

2 Teoretické přístupy ke zkoumání volebního systému

2.1 Vztah volebního systému a stranického systému

Jelikož vycházíme z předpokladu, že nastavení volebního systému má vliv na podobu stranického systému, musíme zmínit práci Maurice Duvergera „Les Partis Politiques“ z roku 1951, ve které formuloval několik výroků týkajících se vztahu volebního systému a stranického systému, tzv. Duvergerovy zákony. Tyto výroky Duverger ještě dále revidoval, až došel k následujícímu tvrzení:

- Duvergerův zákon: jednokolový většinový systém podporuje systém dvou stran.
- Duvergerova hypotéza: dvoukolový systém a systém poměrného zastoupení podporují multipartismus (cit. dle Chytilék et al., 2009: 53).

Rozlišení na zákon a hypotézu má v tomto případě opodstatnění, jelikož sám Duverger považoval vztah mezi většinovým jednokolovým systémem a systémem dvou stran téměř za „sociologický zákon“. U dvoukolového většinového systému a poměrného systému a jejich vlivu na stranický systém však takovou jistotu již neshledával (Chytilék et al., 2009: 53).

V souvislosti s působením jednokolového většinového systému na stranický systém Duverger ještě dodal, že na výsledek voleb i na podobu stranického systému působí dva faktory: psychologický a mechanický. Mechanický účinek voleb spočívá v přímém vlivu daného volebního systému a jeho způsobu přepočítávání hlasů na mandáty, zatímco psychologický se projevuje v reakci voličů na mechanické účinky volebního systému. Tyto účinky můžeme najít ve všech typech volebních systémů (Chytilék et al., 2009: 53–54). Znatelně se ovšem projevují právě v jednokolovém většinovém systému, který je používán pro většinovou část systému AMS – jelikož mandát získá kandidát, který obdržel největší počet hlasů, je logické předpokládat, že volební systém bude podporovat především dvě největší strany. Psychologický efekt se projeví následně, když si voliči tento fakt uvědomí a budou se snažit vyhnout tomu, aby jejich hlas propadl, tím pádem začnou mít tendenci přiklánět se k jedné z těchto dvou stran. Jen tak je velká pravděpodobnost, že jejich hlas pomůže ke zvolení preferovaného kandidáta. V případě, že by svůj hlas odevzdali některému z kandidátů, který má menší šanci na výhru, jejich hlas by propadl. Voliči tak volí kompromis a raději se přikloní k té

straně, která je pro ně přijatelná a zároveň má šanci na úspěch. V konečném výsledku začnou posilovat tyto dvě velké strany, zatímco menší budou oslabovat.

Toto tvrzení je ovšem platné za předpokladu, že rozložení voličů je rovnoměrné a mezi volebními obvody se nenachází takové, ve kterých by byla vysoká koncentrace voličů třetí strany. Pokud se takových obvodů nachází v systému více, může (společně s dalšími faktory) docházet k patovým situacím. Jedním z příkladů je současné složení Westminsteru⁵. Nabízí se ovšem i vliv těchto faktorů v rámci systému AMS, a to sice pokud zesílí podpora jedné strany v určitém množství jednomandátových obvodů, což hypoteticky může vést k nárůstu počtu získaných křesel a v konečném výsledku i k zisku nadpoloviční většiny ve voleném shromáždění. Proto tyto faktory budou pro naše zkoumání jedny z důležitých východisek.

Na Duvergerův koncept následně reagovala značná část politologické obce ať už s kritikou nebo doplněním či přepracováním. Nejspíše nejzásadnější revizi Duvergerových zákonů provedl Giovanni Sartori, který navrhl jejich upravenou a doplněnou verzi ve své práci *Srovnávací ústavní inženýrství*. Pro tuto práci je z jeho práce důležitá především část, ve které uvažuje o rozložení voličské podpory v jednomandátových obvodech, ve kterých se volí systémem FPTP. Pokud totiž menšiny podporující nějakou z „třetích stran“ (tj. jinou politickou stranu než jednu ze dvou největších) jsou rozptýlené a nedosáhnou v jednotlivých obvodech na zisk mandátu, vede systém FPTP k dvoustranickému modelu. Pokud ovšem jsou ovšem menšiny koncentrovány v nějakém obvodě či obvodech, snižuje se schopnost volebního systému eliminovat třetí strany (Sartori, 2011: 53–60).

Dále Sartori vytvořil systém, jak počítat strany působící v systému, jelikož nominální počet stran nemá žádnou vypovídací hodnotu o tom, kolik se v systému vyskytuje opravdu relevantních stran. Zformuloval tedy dvě pravidla, podle kterých lze rozeznat irelevantní a relevantní politické strany v daném systému.

- Pravidlo č. 1 říká, že menší stranu lze považovat za irelevantní, pokud není delší dobu potřebná k vytvoření žádné schůdné koaliční většiny a nikdy k takovému účelu nebyla využita. Naopak je nutné takovou stranu brát v úvahu jako relevantní, jestliže se ocitá v pozici, kdy může spoluurčovat alespoň jednu z možných vládních většin a má tím pádem tzv. koaliční potenciál. Pravidlo č. 1 je ovšem platné pouze pro strany, které jsou ideologicky přijatelné pro ostatní koaliční

partnery. Pro takové politické strany, které jsou pro vytvoření vládní většiny nepřijatelné, platí druhé pravidlo.

- Pravidlo č. 2 tedy říká, že pokud taková strana dokáže ovlivnit taktiku soutěže mezi stranami, lze ji považovat za relevantní. Tudíž aby strana, která je pro vytvoření vládní většiny nepřijatelná, mohla být považována za relevantní, musí mít tzv. vyděračský potenciál (Sartori, 2011: 44–46).

Relevantní strany v systému tak musí mít buď koaliční, nebo vyděračský potenciál. Pokud nějaká politická strana nedisponuje ani jedním, nemůže být považována na relevantní a neměla by se počítat (Sartori, 2011: 44–46). Tato pravidla nám tak pomohou určit, kolik relevantních stran působí ve stranickém systému Skotska a Walesu a jak se jejich počet proměňuje (pokud ke změnám dochází).

Ani jedna z teorií nám ovšem nenabízí názor na fungování a vliv smíšených volebních systémů na stranický systém, kam jsme si v předchozí kapitole zařadili právě systém AMS. Duverger i Sartori se věnují především čistě většinovým a poměrným systémům (Sartori sice nezahrnul smíšené systémy do svého konceptu, podrobil je ovšem kritice, ve které říká, že *„ať už spárujeme většinový systém a poměrné zastoupení v jakémkoliv poměru, bude z toho vždycky nedobré manželství, velmi křehká a kontraproduktivní záležitost“* (Sartori, 2011: 88)). Proto z jejich konceptů budeme brát v potaz především jejich náhled na jednotlivé složky, které společně vytváří smíšené systémy.

2.2 Valenční teorie

Abychom se mohli na postavení jednotlivých politických stran podívat i z jiného úhlu, použijeme valenční teorii. Tato teorie nám pomůže odhalit, zda v systémech působí strany, které by mohly dlouhodobě získávat silnou podporu a stát tak ve specifickém postavení a ovlivnit tím výsledky voleb. Na rozdíl od klasických teorií (teorie třídního hlasování, teorie stranické identifikace, prostorové modely volebního chování) valenční teorie dokáže postihnout dva základní aspekty, které klasické teorie opomíjejí – (1) volič se nerozhoduje pouze podle slibů politických stran vyřčených během předvolebních kampaní, ale hodnotí i předchozí působení dané strany a (2) posuzuje schopnost strany a

⁵ Práce byla psána v době před volbami do Westminsteru 2015, kdy byla ještě u vlády koalice vzešlá z voleb 2010.

současných lídrů dostát svým slibům, prosazovat program a řešit zásadní problémy v zemi (Linek, 2011: 11).

Klasické teorie volebního chování rozlišují pouze jeden druh témat, které jsou zásadní pro soutěž mezi politickými stranami a podle kterých se voliči rozhodují, a to tzv. poziční témata. K pozičním tématům se voliči staví podle toho, zda souhlasí nebo nesouhlasí s návrhem řešení daného problému (tématu) konkrétní stranou a podle toho se ve volbách rozhodují, koho budou volit. Jako příklad pozičních témat uveďme progresivní zdanění/rovná daň, regulace/deregulace nájemného apod.

Valenční teorie oproti tomu rozlišuje dva druhy témat. K pozičním tématům přidává ještě tzv. valenční témata, u kterých existuje téměř absolutní shoda mezi politiky. Klasickým valenčním tématem je například ekonomika, jelikož drtivá většina politiků i voličů preferuje prosperující ekonomiku před stagnací. Dalším valenčním tématem je kvalita zdravotnictví, doprava, infrastruktura nebo školství. Přičemž valenční teorie předpokládá, že se voliči rozhodují právě podle valenčních témat, nikoliv podle pozičních. Zajímá je tedy především, zda daná strana bude schopna těchto cílů dosáhnout, přičemž přihlíží jak k minulým neúspěchům strany a ke schopnostem současného personálního složení strany. Hlavní tedy není, co všechno chce strana provést, ale spíše jak to bude provádět a kdo to bude provádět (Clarke et al., 2009: 30–48; Clarke et al., 2011: 2–3; Linek, 2011: 12).

Kromě valenčních témat jsou pro voliče rozhodující ještě další dvě kritéria, a sice osoba stranického lídra a identifikace voliče s danou politickou stranou. Zde je důležité zdůraznit, že aktuální valenční témata a osoba stranického lídra jsou silnějšími kritérii, než stranická identifikace voliče. Valenční teorie totiž předpokládá, že volič je ochoten se od strany odvrátit v případě, že není spokojen s prvními kritérii (valenční témata a stranický lídr) (Clarke et al., 2011: 3).

3 Skotsko

3.1 Skotský stranický systém

Přestože první volby do Skotského parlamentu proběhly v roce 1999, formování stranického systému započalo již před prvními volbami. Pro Skotsko totiž byly již před rokem 1999 charakteristické odlišné výsledky voleb do parlamentu ve Westminsteru, než které generoval zbytek Spojeného království – typicky to byly velmi dobré výsledky regionální strany Scottish National Party (SNP) a Liberálních demokratů, poměrně silné postavení Labour Party a naopak slabá pozice Konzervativní strany (Pinková, 2012: 77). Po roce 1999 navíc nedošlo ke vzniku žádné další relevantní strany (skotským stranám a jejich relevantnosti se budeme věnovat níže), která by nyní hrála zásadní roli ve složení Skotského parlamentu (Parties and Elections in Europe, 2015c).

Strany působící ve skotském stranickém systému lze rozdělit do dvou skupin – samostatné regionální strany a pobočky celostátních stran. Nejvýraznější stranou ze skupiny samostatných regionálních stran je SNP, dále Scottish Greens (SG) a v určitém měřítku lze do této skupiny zařadit i Scottish Liberal Democrats (SLD), kteří sice působí na celostátní úrovni, ale jejich propojení s celonárodní organizací je poměrně slabé a lze tak hovořit o samostatné straně (Pinková, 2012: 78). Poté Scottish Socialist Party (SSP) a Scottish Senior Citizens Unity Party (SSCUP). Jak SSP, tak SSCUP ovšem hrají velmi marginální roli a zde je uvádíme spíše pro úplnost (Scottish Socialist Party, 2015; Parties and Elections in Europe, 2015c). Druhou skupinu tvoří regionální pobočka Labour Party a Conservative Party, obě strany ale ve Skotsku vystupují pod názvy upravenými podle regionu – Scottish Labour Party (SLP) a Scottish Conservative and Unionist Party (SCON) (Massetti, 2008: 9; Parties and Elections in Europe, 2015c).

Bližší se již budeme věnovat stranám, které jsou ve skotském stranickém systému relevantní. Proto musíme určit, které lze za relevantní označit (podle přístupu G. Sartoriho, jenž je popsán ve druhé kapitole). Jak si později ukážeme, nejsilnějšími stranami ve skotském stranickém systému jsou Scottish National Party (SNP) a Scottish Labour Party (SLP), za nimi je SCON a SLD. SNP a SLP od roku 1999 alternují na prvním místě ve volbách a vždy byla jedna ze stran přítomná ve vládě (ať už v koalici nebo samostatně), třetí místo tradičně obsazuje SCON následovaná SLD, která se v každých volbách drží na čtvrtém místě. SLD tvořila společně se SLP první a druhou

vládní koalici, z čehož je zřejmé, že disponuje koaličním potenciálem a je tak řazena mezi relevantní strany. SCON od prvních voleb sice nebyla zahrnuta do žádné z vládních koalic, ale jelikož v každých volbách obsadila třetí místo a podíl křesel, jež získává, se pohybuje od 13 % do 16 %, lze s jistotou říci, že patří mezi relevantní strany ve skotském stranickém systému. Poslední stranou, která pravidelně obsazuje mandáty ve volbách do Skotského parlamentu je SG. S výjimkou voleb v roce 2003, kdy získala 7 mandátů, se její zisk pohybuje mezi 1 a 2 mandáty (Parties and Elections in Europe, 2015c, The Scottish Parliament, 2013: 18–21). Jelikož SG nepředstavuje antisystémovou stranu, vyslovuje se pro podporu skotské nezávislosti a profiluje se spíše na levo od politického středu, můžeme předpokládat, že má koaliční potenciál a lze ji tak řadit mezi relevantní strany (Scottish Greens, 2015; Scottish Greens Masetti, 2008: 12–13).

SSP a SSCUP již mezi relevantní strany řadit nebudeme, jelikož jejich zisk je marginální. SSCUP získala mandát pouze jednou, a to ve volbách v roce 2003 (zisk pouze jednoho mandátu). SSP dosáhla na zisk mandátu dvakrát – v prvních a druhých volbách, tedy v letech 1999 a 2003 (v roce 2003 ovšem zaznamenala poměrně úspěch se ziskem 7 mandátů). V posledních dvou volbách ani jedna strana neobdržela dostatečný počet hlasů, aby dosáhla na mandát a obě tak zůstaly bez zastoupení ve Skotském parlamentu (Parties and Elections in Europe, 2015c).

Je tedy zřejmé, že skotský stranický systém je poměrně stabilní. V systému stabilně působí 5 relevantních politických stran (SNP, SLP, SCON, SLD, SG). Systém od prvních voleb neprošel žádnými výraznými proměnami (výrazná obměna složení stranického systému, výrazné přesuny voličských preferencí nebo značný propad některé z politických stran). Tento pohled, který zahrnuje všechny čtyři volby v krátké sumarizaci, je spíše obecného charakteru a nabízí nám pouze všeobecný pohled na charakter stranického systému Skotska. Pro lepší pochopení si detailně rozebereme volební výsledky a zanalyzujeme postavení jednotlivých politických stran.

3.1.1 Scottish National Party (SNP)

Scottish National Party vznikla již v roce 1934 spojením National Party a Scottish Party. Je tedy stranou založenou již před devolucí a před vznikem Skotského parlamentu. Přestože tedy ještě neexistoval skotský stranický systém, SNP fungovala na celostátní úrovni a ucházela se o mandáty ve všeobecných volbách do Westminsteru, kam se poprvé

dostala v roce 1967 díky tzv. doplňkovým volbám. V roce 1974 získala mandát v regulérních všeobecných volbách (Scottish National Party, 2015; Říchová, 2008).

Vznik Skotského parlamentu a s tím spojeného lokálního skotského stranického systému pomohl SNP vystoupit z její dosavadní pozice okrajové strany v rámci celostátního stranického systému, stát se jednou z hlavních stran ve Skotsku a zaujmout zásadní postavení ve skotské politice. V celonárodních volbách SNP sice hraje roli nejsilnější skotské strany a pravidelně od začátku 70. let obsazuje křesla ve Westminsteru, získává ovšem průměrně pouze 1,4 % hlasů a zisk křesel se od voleb v roce 1997 pohybuje mezi 5 a 6 mandáty (Parties and Elections in Europe, 2015d). Což, jak si ukážeme dále, je značně odlišné od postavení, které má SNP ve skotském parlamentu.

SNP je nacionálně orientovaná politická strana zasazující se o získání nezávislosti a vystoupení z Velké Británie. Tradičně se zaměřovala na historickou tradici a symboliku Skotska (Říchová, 2008). Nezávislost ovšem není jediné téma, kterému se strana věnuje a nelze ji tak označit za tzv. single-issue party (Scottish National Party, 2015). Mezi politické cíle SNP patří např. vytváření nových pracovních míst, zvyšování minimální mzdy, bezplatné univerzitní vzdělání, zvýšení platů zaměstnancům ve veřejném sektoru, silný sociální systém apod. (Scottish National Party Manifesto 2011, 2011). V rámci systému SNP stojí na středo-levé pozici a lze ji označit za sociálně demokratickou politickou stranu. Podle studie Emanuele Massetti z University of Sussex, ve které autor sestavil umístění skotských politických stran na ose stát–trh, stojí SNP v postoji k otázce úlohy státu a jeho zásahů do ekonomiky dokonce více na levo než Labour Party (viz příloha č. 27). Odstup těchto dvou stran je však marginální a Labour Party je tak SNP v otázce role státu v ekonomice nejbliže (Massetti, 2008: 12).

Po volbách v roce 2011, kdy SNP získala většinový podíl mandátů ve Skotském parlamentu, strana iniciovala referendum o nezávislosti, ve kterém se občané Skotska vyslovovali k otázce o setrvání či vystoupení Skotska ze Spojeného království. Referendum se uskutečnilo 18. září 2014 a otázka zněla „Should Scotland be an independent country?“⁶. V referendu, které provázela kampaň SNP na podporu vzniku samostatného Skotska i silná mediální pozornost, se nakonec občané vyjádřili pro setrvání Skotska ve Spojeném království a odmítli vystoupení (44,7 % občanů hlasovalo ANO pro vznik samostatného Skotska, 55,3 % občanů hlasovalo pro NE vzniku samostatného Skotska, účast v referendu byla téměř 85 %) (Scotland's Referendum, 2014). Poté, co

referendum skončilo tímto výsledkem, Alex Salmond rezignoval na svou funkci předsedy SNP a skotského prvního ministra⁷ (BBC News, 2014). Na jeho místě v čele SNP i skotské vlády ho vystřídala Nicola Sturgeon (BBC News, 2014b).

3.1.2 Scottish Labour Party (SLP)

Scottish Labour Party stejně jako SNP působila ve Skotsku již před devolucí, i když v tomto případě se jedná o odlišnou situaci, jelikož Scottish Labour Party je na rozdíl od SNP pouze regionální pobočkou celostátní Labour Party. I tak ale měla velice silnou pozici především v posledních třiceti letech 20. století, kdy Labour Party dokázala vyhrávat ve skotských volebních obvodech. A to i přestože v tu dobu ve Velké Británii působila silná Conservative Party vedená Margaret Thatcherovou, která celostátní politice dominovala (Parties and Elections in Europe, 2015d). Důvod jejího úspěchu byla schopnost SLP balancovat mezi skotskými a celobritskými tématy. SLP byla ve Skotsku vnímána jako pro-skotská strana, která podporuje myšlenku silnější autonomie Skotska na Westminsteru. S úspěchem se setkal také její přístup k dělnické třídě a podpora welfare state. Conservative Party byla oproti tomu brána jako odpůrce skotské autonomie a naopak zastávce slabší role státu v ekonomice a sociální politice (Bennie – Clark, 2007: 106). Dokonce i střední vrstva skotských obyvatel volila převážně Scottish Labour Party, přestože mimo Skotsko byli obyvatelé pocházející ze střední třídy typickými voliči Conservative Party. Kvůli vlivu volebního systému FPTP, který jsme již popsali výše, byla Scottish Labour Party na úkor SNP voliči upřednostňována. SLP totiž skotští voliči spatřovali jako stranu, která se zasazuje o skotská témata a zároveň má reálnou šanci na úspěch a sestavení vlády, což SNP chybělo. Proto byla Scottish Labour Party upřednostňována, přestože se na rozdíl od SNP nejedná o skotskou stranu, nýbrž pouze o skotskou pobočku celostátní politické strany (Gallagher, 2009: 534).

Silné postavení SLP bylo oslabeno po vzniku Skotského parlamentu a po prvních volbách, ve kterých sice vyhrála, ale byla nucena sestavit koaliční vládu, aby se mohla opřít o parlamentní většinu. V současné době SLP ovšem představuje druhou nejsilnější stranu ve skotském parlamentu. Tato situace je pro SLP poměrně nová. Jak již bylo řečeno, do voleb v roce 2003 to byla právě ona, kdo získával největší počet mandátů. V roce 2007 se její pozice oslabila, když skončila na druhém místě za první SNP (v těchto

⁶ V překladu „Mělo by být Skotsko nezávislou zemí?“.

⁷ „First minister“ je označení pro předsedu skotské vlády.

volbách ale SNP ještě nedokázala ovládnout nadpoloviční většinu křesel v parlamentu). Konečně v roce 2011 nejenomže skončila opět na druhém místě, ale první SNP již získala nadpoloviční většinu a mohla tak vytvořit většinovou jednobarevnou vládu bez nutnosti vstoupit do koaličního svazku ať už na vládní nebo na legislativní úrovni (Parties and Elections in Europe, 2015c).

Stranou, která je SLP ideologicky nejbližší je SNP. SNP se stejně jako SLP profiluje jako sociálně demokratická a výrazně pro-skotská, ale s tím rozdílem, že SLP požaduje více pravomocí pro Skotský parlament, nikoliv úplnou nezávislost Skotska na Velké Británii (tak jak ji prosazuje SNP) (Bennie – Clark, 2007: 109–110). SLP je navíc stále napojena na svou mateřskou stranu – celostátní Labour Party, které je podřízená (SLP není registrována jako samostatná politická strana, nýbrž jako účetní jednotka Labour Party), z čehož plynou spory uvnitř strany, jelikož SLP se snaží získat větší autonomii na centrálním vedení Labour Party. Tyto spory se projevily především během éry, kdy byl v čele Labour Party Tony Blair, který provedl značné změny ve směřování strany a jejích postojů. Tyto změny vedly ke vzniku tzv. New Labour, která se svým programem opustila levicové postoje a výrazně se přiblížila politickému středu. Blairovy změny ovšem ve Skotsku nebyly přijaty natolik kladně jako ve zbytku Velké Británie, což vyústilo ve spor mezi centrem a skotskou Labour Party. Všeobecně lze říci, že SLP se na pravo-levé politické ose pohybuje více nalevo než celostátní Labour Party (Bennie – Clark, 2007: 144).

3.1.3 Scottish Conservative and Unionist Party (SCON)

Konzervativci jsou ve Skotsku spojeni především s unionismem, což napovídá i název strany. Tento faktor přispěl v druhé polovině 20. století k poklesu voličské podpory skotských konzervativců, když vzrůstala popularita nacionalistických témat a sílily politické strany, které podporovaly autonomistické snahy Skotska. Vláda Conservative Party v čele s Margaret Thatcherovou na celonárodní úrovni se navíc značně projevila na skotských podnikcích, které v té době v důsledku ekonomických opatření čelily krizi. Skotští voliči se tak začali od konzervativců odklánět ve prospěch levicových stran nakloněných skotskému nacionalismu a myšlence silnější autonomie vůči centru. Jak už bylo řečeno, v této době výrazně posílila SLP, jelikož u SNP jako u regionální strany byla vzhledem k působení volebního systému FPTP velmi malá pravděpodobnost takového úspěchu, aby mohla zasáhnout do dění na celonárodní vládní

úrovni (Seawright, 2004: 4; Bennie – Clark, 2007: 108; Politics resources, 2012a; Politics resources, 2012b; Politics resources, 2012c). K obratu nedošlo ani po vzniku Holyroodu, kdy úpadek voličské podpory pokračoval i nadále a podle výsledků všech dosavadních voleb se zdá, že stále pokračuje. SCON stále ztrácí hlasy voličů a jejich podpora i nadále slábne. Jedním z důležitých aspektů je i skutečnost, že SCON si s sebou stále nese důsledek svého postoje k devolučním procesům před rokem 1997, kdy bylo o vzniku Skotského parlamentu rozhodnuto. Skotští voliči jednoduše odmítli volit do Skotského parlamentu takovou politickou stranu, která stála v opozici devolučnímu procesu ve Skotsku. Skotští konzervativci sice po roce 1997 zrevidovali svůj postoj k autonomnímu Skotsku, jelikož se potřebovali vypořádat se situací, kdy se chystali kandidovat do parlamentu, jehož vzniku se snažili zabránit. Ale voličské vnímání se jim tímto krokem nepodařilo změnit (Steven et al., 2012: 72–76; Parties and Elections in Europe, 2015c).

Stejně tak jako SLP, je i SCON pobočkou své mateřské strany – celonárodní Conservative Party. Tím pádem není zcela autonomní, ale je podřízena centrálnímu vedení Conservative Party. SCON má sice větší pravomoci ve výběru kandidátů do voleb a silnější napojení na lokální politiku než SLP, rozhodování o programu je ovšem stále poměrně závislé na centrálním vedení strany. Přestože můžeme zaznamenat určité ústupky centra vůči skotské SCON v otázce tvorby programu, je nutné říci, že se odvíjí spíše od konkrétních vztahů regionálního a centrálního vedení a personálního obsazení centra, než od pevně daných a dodržovaných pravidel. I tak ale centrum umožní SCON přizpůsobit svá stanoviska a program skotským podmínkám, což si již vyžádalo kritiku z pravicového křídla konzervativců, kteří považují opatření jako bezplatné univerzitní vzdělávání a bezplatnou péči o seniory za odklon od tradičních pravicových hodnot (Clark, 2002: 9; Seawright, 2004: 9–10).

SCON lze považovat za středo-pravicovou politickou stranu, která ovšem v závislosti na prostředí, ve kterém působí, je v některých postojích mírnější a inklinuje více ke středu a přibližuje se středo-levým stranám, jako je SLP a SNP. V tuto chvíli SCON představuje jedinou relevantní skotskou politickou stranu, která se pohybuje na levo-pravé ose napravo od středu. Nejbližší politickou stranou jí jsou Scottish Liberal Democrats (SLD), kteří podle studie Emanuele Massetti stojí na politickém středu. I tak ale vzdálenost SCON a SLD je značně větší než vzdálenost SLD k SLP a SNP. V postoji k roli státu v ekonomice a k přerozdělování se SCON zdá být poměrně izolovaná (Massetti, 2008: 12).

3.1.4 Scottish Liberal Democrats (SLD)

Scottish Liberal Democrats jsou vedle konzervativců a labouristů další celostátní stranou, která má své zastoupení ve skotském stranickém systému. Na rozdíl od zbylých dvou stran je napojení skotských liberálních demokratů na centrální vedení volnější. SLD je spíše samostatnou stranou, která je spolu s velšskými a anglickými liberálními demokraty sdružena do komplikované „britské“ federace. Míra autonomie SLD ve vytváření vlastní stranické politiky a programu je tak oproti SLP a SCON vyšší (Pinková, 2012: 78).

Dalším specifickým je geografická koncentrovanost elektorátu SLD, která je nejsilnější v konkrétních volebních obvodech. Tyto oblasti jsou ostrovy Orkney a Shetland, dále Highlands a severovýchodní oblast Skotska. Převážně se jedná o venkovské oblasti, od čehož se odvíjí politický program a témata, kterým se SLD tradičně věnuje.

Podle studie E. Massetti stojí SLD na ose stát–trh přesně na středu, přičemž nejbližší má strana k SLP a SNP (Massetti, 2008: 12). To udává její postavení v rámci stranického systému, které platilo především mezi lety 1999 až 2007. SLD během obou volebních období tvořila vládní koalici spolu s SLP, a to i přestože ve volbách 1999 i 2003 skončila ve volbách až čtvrtá a získala méně mandátů než konzervativci.

SLD spojuje liberální témata se sociálnědemokratickou politikou, kdy se staví za snižování daní, růst důchodů, bezplatnou zdravotní péči pro seniory, vytváření nových pracovních míst nebo za investice do venkovské infrastruktury. Dále se věnují problematice rybníctví a jsou proti stavbě nových jaderných elektráren ve Skotsku (BBC News, 2011a). V otázce míry autonomie Skotska požadují větší pravomoci, ovšem nepodporují myšlenku naprosté samostatnosti, ale spíše vytvoření určité formy federálního uspořádání (Scottish Liberal Democrats, 2015).

3.1.5 Scottish Greens (SG)

Historický úspěch Scottish Greens zaznamenali ve volbách v roce 2003, ve kterých získali 7 mandátů (v roce 1999 získali 1 mandát a ve volbách 2003 a 2011 získali 2 mandáty). Volby 2007 byly zároveň jediné, ve kterých postavili svého kandidáta i v jednomandátovém obvodu (mandát ovšem nezískali), v ostatních volbách kandidovali vždy pouze na úrovni regionů. Pro Scottish Greens byl vznik Holyroodu jedinečnou příležitostí, jak získat své zastoupení v legislativním tělese, jelikož před vznikem

Skotského parlamentu strana neměla šanci získat mandát v celostátních volbách do Westminsteru.

Podle E. Massetti stojí SG na ose stát–trh výrazně nalevo. Hlavním tématem SG je samozřejmě ochrana životního prostředí a udržitelný rozvoj. Kromě toho požadují vytvoření společnosti s minimálními sociálními rozdíly, větší autonomii Skotska na Velké Británii s důrazem na lokální komunity a jejich samostatnost. Velký důraz kladou také na rovnostářství a toleranci vůči menšinám (Scottish Greens, 2015).

3.2 Skotské volby

3.2.1 Analýza volebních výsledků 1999–2011

Od vzniku Holyroodu v roce 1999 se konaly již čtyři volby – v roce 1999, 2003, 2007 a poslední v roce 2011⁸. Ve všech volbách byl použit stejný volební systém, a sice AMS. Pro zachování komplexnosti zde nebudeme rozebírat postupně jednotlivé volby a jejich výsledky, ale spíše se pokusíme identifikovat specifika a zásadní změny napříč všemi volebními výsledky tak, aby bylo možné říci, co se v systému událo a jaký vliv to mělo na stranický systém Skotska.

Největší změna nastala po posledních volbách, které vyhrála SNP, a to i přestože se u volebního systému AMS předpokládá, že bude produkovat spíše proporční výsledky a povede ke koaličním volbám, nikoliv k jednobarevným. Po volbách 2011 ovšem získala SNP nadpoloviční většinu v parlamentu a mohla tak sestavit většinovou vládu bez koaličního partnera. Podíváme se tedy nejdříve na volby 2011 a pokusíme se identifikovat faktory, které vedly k takovému výsledku a zda to bylo neočekávané, nebo k tomu vývoj směřoval již během předchozích voleb. Volební výsledky jsou shrnuté v příloze č. 1–4.

V roce 2011 získala SNP dohromady 69 z celkových 129 mandátů. Když se podíváme na jednotlivé části volebního systému, tak v jednomandátových obvodech, kde se volí systémem FPTP, SNP poprvé získala větší počet křesel, než byl získaný počet křesel v regionech, ve kterých se volí poměrným volebním systémem. Zde je očividné, že SNP v jednomandátových obvodech znatelně posílila. Podíl hlasů, které zde SNP získala,

⁸ Volební období bylo až do voleb 2011 čtyřleté, následně ale došlo k prodloužení funkčního období z důvodu zabránění kolize celobritských a skotských voleb v jeden rok (respektive i velšských, jelikož ve Walesu také došlo k prodloužení funkčního období). Stávající vláda tak bude sloužit pět let a další volby proběhnou až v roce 2016.

narostl oproti volbám v roce 2007 o 12 %, přičemž počet získaných mandátů se oproti 2007 navýšil o 32 (z 21 na 53, což se rovná nárůstu o 44 %⁹). Je zde patrná tendence volebního systému nadreprezentovat výsledky SNP, což dokazuje i index nadreprezentace respektive podreprezentace jednotlivých stran¹⁰. SNP byla většinovou částí volebního systému v roce 2011 značně nadreprezentovaná, na rozdíl od ostatních relevantních politických stran kandidujících v jednomandátových obvodech, jejichž hodnoty naopak klesly.

Hodnoty indexu podreprezentace a nadreprezentace jednotlivých stran v jednomandátových obvodech ukazuje příloha č. 9, kde je vidět, že jediná politická strana, jejíž výsledky byly volebním systémem postupně čím dál více nadreprezentovány, je SNP (mezi volbami 2007 a 2011 je dokonce téměř 100% nárůst¹¹). Naopak nejvyšší propad je znatelný u SLP a SLD. SLP v roce 2007 získala v jednomandátových obvodech 32 % hlasů a 37 mandátů, přičemž v roce 2011 při zisku stejného procenta hlasů straně připadlo pouze 15 mandátů. Stejně tak liberální demokraté v roce 2011 ztratili oproti volbám 2007 polovinu hlasů (z 16 % na 8 %), ale počet jejich mandátů klesl z 11 na 2. Volební výsledky v jednomandátových obvodech a jejich změny mezi jednotlivými volbami shrnuje příloha č. 5 a 6.

Z přílohy č. 9 je zřejmé, že SNP je většinovou složkou volebního systému značně nadreprezentovaná. Tuto pozici si vyměnila s labouristy, kteří byli volebním systémem nadreprezentováni především v letech 1999 a 2003. Stejně tak liberální demokraté byli v prvních dvou volbách volebním systémem zvýhodňováni. U obou stran toto postavení ovšem postupně sláblo, přičemž nejvýraznější propad nastal v posledních volbách. Přestože i u SCON můžeme vidět určité výkyvy, tak můžeme říci, že oproti ostatním stranám nejsou tyto výkyvy nijak výrazné a jejich postavení tak lze považovat za poměrně stabilní.

⁹ Procenta hlasů i mandátů jsou počítány z počtu mandátů, který je rozdělován pomocí volebního systému FPTP, tedy hlasy, které voliči odevzdávají v jednomandátových obvodech.

¹⁰ Index nad/podreprezentace ukazuje, nakolik jsou zisky stran úměrné jejich volebním výsledkům (Kubát, 1998: 233–234). V tomto případě, kdy index počítáme pro většinovou volbu, nám to především ukazuje, která strana má lépe rozprostřené své voliče a tím pádem jí propadne méně odevzdaných hlasů.

¹¹ Což mnohonásobně převyšuje tzv. winner's bonus, který by volební systém FPTP měl vítězné straně vždy přiznat, a to i v případě, kdy nedochází k diskriminaci žádné z politických stran. Winner's bonus odpovídá 3 % dodatečných křesel, kterými volební systém vítěznou stranu nadreprezentuje. Winner's bonus spadá do kategorie mechanických účinků volebních systémů podle toho, jak je nadefinoval Maurice Duverger (Duverger cit. dle Curtice, 2010: 624–625).

Důvodem k výrazné změně chování volebního systému vůči jednotlivým stranám je vývoj stranické soutěže v jednomandátových obvodech. Od roku 1999 je nejčastějším modelem stranické soutěže v jednomandátových obvodech model SNP versus SLP¹². Ostatní obvody byly rozděleny mezi ostatní strany (soutěživé modely). Toto rozdělení ukazuje příloha č. 11. Až do voleb v roce 2003 můžeme najít každý z modelů alespoň jednou (kromě nezávislých kandidátů, kteří získali mandát pouze ve volbách 1999 a 2003). V roce 2011 se ovšem situace mění, dochází k nárůstu počtu obvodů, ve kterých o zisk mandátu mezi sebou soutěží SNP a SLP. Klesá počet obvodů, ve kterých mezi sebou soutěží SLP vs. SCON a SNP vs. SLD. A roste také počet těch obvodů, ve kterých jsou nejsilnějšími stranami SNP a SCON. Ostatní modely zcela zmizely a všechny stranické soutěže v rámci jednomandátových obvodů se tak koncentrovaly mezi modely SLP vs. SNP, SNP vs. SLD, SNP vs. SCON, SLP vs. SCON. Nelze však říci, že by některá ze stran nebyla v žádném obvodě na alespoň druhém místě. Zmenšil se ale počet modelů (kombinací stran) z 6 na 4. Přičemž ve 3 z těchto 4 byla SNP na jednom z prvních dvou míst.

Jak je navíc vidět z přílohy č. 12, tento pokles byl především v obvodech, ve kterých byli na jednom z prvních dvou míst liberální demokraté, jejichž volební podpora v roce 2011 značně poklesla. Příloha č. 12 ukazuje jednotlivé strany a počet obvodů, ve kterých se daná strana objevila alespoň na druhém místě. Je tak zřejmé, že pokles je způsoben především liberálními demokraty, od kterých se voliči odklonili natolik, že počet obvodů, ve kterých si liberální demokraté drželi jedno z prvních dvou míst, poklesl na polovinu – z 18 na 9. Počet obvodů SLP a SCON zůstal stejný jako v roce 2007, počet obvodů SNP naopak vzrostl ze 62 na 71. Jelikož rozdíl poklesu u SLD a nárůstu u SNP je stejný (9 obvodů), lze se domnívat, že z toho profitovala především SNP, jejichž počet obvodů, kde obsazují jedno z prvních dvou míst, narostl. Tento předpoklad podporují i výsledky z jednotlivých obvodů, kde je vidět, že většinu obvodů, které SLD ztratila, získala právě SNP (The Scottish Parliament, 2015c).

¹² Což odpovídá povaze volebního systému FPTP, který vede k podpoře velkých stran. V obvodech tím pádem dochází k situaci, kdy faktickou šanci na zisk mandátu mají pouze dvě nejsilnější politické strany, které mezi sebou o křeslo soutěží. Ostatní politické strany jsou ze soutěže prakticky vyloučené, jelikož nedosahují takových výsledků jako tyto dvě velké strany. Tato skutečnost navíc vede voliče k racionálnímu volebnímu chování a minimalizování ztrát. Odevzdáním hlasu právě jedné ze dvou nejsilnějších stran (i v případě, že se nejedná o stranu, kterou preferují nejvíce) totiž zamezí situaci, kdy by jejich hlas propadl a oni by nepomohli k vítězství žádné jimi preferované straně.

Je nutné zmínit, že nárůst obvodů, kde byla jednou z nejsilnějších stran SNP, nemusel být primárně způsoben tím, že voliči, kteří odešli od SLD, dali svůj hlas ve volbách právě SNP. Situace mohla být taková, že bývalí voliči SLD mohli naopak volit SLP (která byla i tak v těchto obvodech silná), čímž jednoduše snížili počet hlasů odevzdaných SLD. SLD tak klesla a na její místo se mohla dostat právě SNP. Jak je ale zmíněno v předchozím odstavci – výsledky z jednotlivých obvodů i výrazný nárůst hlasů, jež SNP ve většinové části voleb získala, naznačuje přechod voličů SLD k SNP (SNP ve volbách roce 2011 získala v jednomandátových obvodech o 12 % více hlasů oproti volbám 2007, přičemž počet hlasů SLP zůstal přibližně stejný – 32 %).

Tyto přesuny voličů tak mohou být důvodem ke změně v indexech podreprerentace a nadreprerentace jednotlivých stran:

- V případě SLP je počet získaných hlasů od voleb 2003 relativně stabilní – strana si tak nejspíše na jednu stranu drží své stálé voliče, ale na druhou stranu není schopna přilákat voliče nové a její podpora je tak spíše konstantní.
- Zvyšuje se podpora SNP, která dokázala přilákat voliče, jež se odvrátili od SLD. SNP je tak díky tomuto nárůstu hlasů schopna porážet SLP ve více jednomandátových obvodech, čímž dochází k výraznějšímu propadnutí hlasů SLP (všechny hlasy, které SLP získá v obvodě, ve kterém nevyhraje, propadnou). V důsledku vyššího množství propadnutých hlasů se tak zvyšuje míra podreprerentace SLP.
- Naopak SNP díky nárůstu hlasů dokáže vyhrávat ve větším množství obvodů, čímž zúročuje větší podíl hlasů a snižuje tak počet svých propadnutých hlasů. Tím dochází k nárůstu míry nadreprerentace SNP.
- SLD ztrácí své voliče, díky čemuž se snižuje počet vyhraných mandátů a zvyšuje se podíl propadnutých hlasů. A tak i u SLD dochází k větší podreprerentaci strany volebním systémem.
- Jak již bylo řečeno, výsledky SCON zůstávají relativně stabilní, což dokazuje jak index podreprerentace respektive nadreprerentace, tak počty obvodů, kde se SCON umisťuje na jednom z prvních dvou míst.

V tomto principu je tak vysvětlení, proč SLP ztratila výrazné množství křesel v jednomandátových obvodech, přestože podíl získaných hlasů zůstal stejný. Stejně tak proč SLD sice poklesla v počtu získaných hlasů, ale neúměrně k této ztrátě přišla o mnohem větší podíl vyhraných mandátů. Odpověď to dává i na otázku, z jakého důvodu byl zisk SNP v posledních volbách natolik výrazný.

Na výsledcích voleb 1999–2011 můžeme vidět také postupný trend sílící kumulace mandátů – roste celkový počet mandátů, které získávají první tři nejsilnější strany (SNP, SLP, SCON). Tento trend je stejný v jednotlivých složkách volebního systému (většinové a proporční) a je tedy znát i na celkových ziscích stran, což potvrzuje i index fragmentace vypočítaný pro jednotlivá volební období ve Skotsku¹³. Nejvyšší hodnoty ukazují volby v roce 2003 (0,74), ale od té doby fragmentace skotského stranického systému postupně klesá. Po volbách 2011 tak index fragmentace ukazuje hodnotu (0,62). Podle výše indexu fragmentace můžeme říci, k jakému modelu daný stranický systém inklinuje. Jak píše ve své stati Michal Kubát, hodnota nad 0,70 signalizuje multipartismus, hodnoty v rozmezí 0,50 až 0,67 značí bipartismus a hodnoty pod 0,50 ukazují na existenci dominantní strany v systému. Jak můžeme vidět v příloze č. 10, hodnoty indexu fragmentace skotského stranického systému se až do voleb 2003 drželi nad hranicí 0,70, po volbách 2011 ovšem fragmentace ještě klesla a dostala se na úroveň 0,62. Takovýto pokles již značí dokonce inklinaci k bipartismu. Tato teze je ovšem zatím jen jedním z možných scénářů toho, kam se může v budoucnu skotský stranický systém ubírat. Nelze ji však s jistotou potvrdit, jelikož výrazný zvrat nastal až v posledních volbách a bude nutné počkat na výsledky dalších voleb, po kterých již bude znatelné, zda tento trend bude i nadále pokračovat, či nikoliv.

Výše naznačený trend stranického systému potvrzuje i další ukazatel, a sice index efektivního počtu politických stran¹⁴, který ukazuje na podobné aspekty stranického systému jako index fragmentace. Bude nám tak sloužit jako kontrolní hodnota. Index efektivního počtu politických stran ukazuje také příloha č. 10. Můžeme vidět, že i tyto

¹³ Index fragmentace určuje pravděpodobnost, že dva náhodně vybraní voliči zvolí v konkrétních volbách různé politické strany (respektive dva náhodně vybraní poslanci budou patřit k různým politickým stranám). Index se pohybuje v hodnotách mezi 0,00 (jednostranický systém, ve kterém všichni poslanci patří k jedné a té samé politické straně; všichni voliči odevzdávají svůj hlas stejné straně) a 1,0 (každý jednotlivý poslanec patří k jiné straně než kterýkoliv další poslanec; každý volič volí jinou politickou stranu než jakýkoliv jiný volič) (Kubát, 1998: 235).

¹⁴ Index efektivního počtu politických stran měří velikost stranického systému na základě toho, kolik se do něj „vejde“ politických stran, přičemž dokáže přihlídnout k velikosti stran a ukazuje tak váženou hodnotu (Kubát, 1998: 236).

hodnoty postupně klesají a v roce 2011 se dostaly pod hranici čísla 3 (2,6) – do systému se tedy „vejdou“ necelé tři strany. Můžeme tedy předpokládat, že systém má tendenci inklinovat k systému dvou velkých silných stran a jedné menší. Stranou, která na tomto nejvíce trápí je SLD, která postupně slábne a ztrácí svou pozici v systému.

Kumulace hlasů v jednomandátových obvodech značí, že voliči si jsou nejspíše vědomi účinků volebního systému FPTP (je jim známý především z voleb do Westminsteru) a svůj hlas se tak snaží využít efektivně. Hlasují pro velké strany, u kterých je větší pravděpodobnost zisku mandátů než u stran menších. Právě to může být jedním z faktorů přechodu voličů SLD k SNP, tedy k velké nikoliv malé straně – chtějí tak využít svůj hlas pro zvolení takové strany, která figuruje na jejich pomyslném seznamu preferovaných politických stran, a to i přestože nemusí nutně zaujímat první místo.

Tato pozice je pro SNP výhodná i z dalšího důvodu – mandáty ve Skotském parlamentu jsou rozdělovány v poměru 56:73, tedy 73 mandátů je voleno v jednomandátových obvodech a 56 mandátů poměrnou volbou v regionech. Vyjádřeno procenty se jedná o necelých 57 % křesel, které jsou volené většinovým způsobem. Teoreticky tak lze získat parlamentní většinu už v jednomandátových obvodech bez ohledu na to, jak strana dopadne v následném kole, kdy se přepočítávají hlasy z regionu a kdy má docházet ke kompenzaci malých stran. V tomto hypotetickém případě by tedy kompenzační část naprosto ztratila smysl, jelikož by jednobarevné vládě již nedokázala zabránit. A to ani v případě, že by vítězná politická strana nezískala v poměrné části volby žádný další mandát.

Ke kumulaci ovšem nedochází pouze v jednomandátových obvodech, ale i v regionech, viz příloha č. 7–8. To však poté vede ke snížení schopnosti poměrné složky kompenzovat účinky většinové části volby. Strany, které nedosáhly na zisk křesla v jednomandátových obvodech (jejichž počet, jak již bylo řečeno, roste), nejsou dostatečně odškodněny a celkový počet jejich mandátů je ve výsledku nižší. Důvodem je, že vzhledem k růstu počtu hlasů odevzdaných největším stranám (SNP, SLP, SCON), klesá automaticky počet hlasů odevzdaných ostatním stranám. Celkový počet odevzdaných hlasů se ovšem nijak výrazně nezměnil, jelikož kromě voleb 1999, kdy byla voličská účast nejvyšší (58,16 %), je voličská účast pro skotské volby poměrně stabilní a pohybuje se mezi 49,42 % a 51,72 % (The Scottish Parliament, 2015b).

Velké strany tak po vydělení příslušným dělitelem dosahují stále na vysoká čísla. Naopak malé strany, jejichž podíl hlasů klesl, nejsou po vydělení příslušným dělitelem schopné dostatečně konkurovat vysokým číslům větších stran. Díky těmto přesunům tak velké strany dokážou ustát i kompenzační účinky poměrného systému. Výsledkem tak je situace, která vznikla ve Skotsku po volbách v roce 2011 – volby vyhrála s nadpoloviční většinou všech mandátů jedna strana, která tak mohla zformovat jednobarevnou většinovou vládu. A to i přesto, že byla zvolena takovým volebním systémem, u něhož se předpokládá, že bude generovat spíše koaliční vlády, nežli jednobarevné.

Jak jsme ale viděli, za určitých předpokladů ztrácí AMS svoji schopnost produkovat poměrné výsledky a vede stranický systém k nízké fragmentaci a modelu dvou velkých (SNP, SLP) a jedné malé politické strany (SCON). Ovšem vyčlenění SLD ze skupiny relevantních politických stran je pravděpodobné spíše v případě, že by si SNP i nadále udržela schopnost získávat nadpoloviční počet mandátů a mohla sestavovat jednobarevné většinové vlády. V opačném případě by SLD mezi relevantními stranami udržel její koaliční potenciál, přestože by disponovala pouze nízkým počtem křesel. Pokud by totiž tvořila koalici se silnou stranou, které chybí pouze pár mandátů, aby měla nadpoloviční většinu, tak by i malé procento mandátů středové SLD mohlo být rozhodující. V případě, že by nastala takováto situace, můžeme spíše předpokládat, že systém zredukuje počet politických stran na čtyři – SNP, SLP, SLD a SCON. Tedy na dvě velké (SNP a SLP) a dvě malé strany (SCON a SLD).

3.2.2 Volební výsledky ve Skotsku z pohledu valenční teorie

V této části se pokusíme zjistit, co vede voliče ke změně jejich volebních preferencí. Konkrétně se tedy zaměříme na nárůst podpory SNP ve volbách 2011 a výrazný pokles podpory SLD v týchž volbách. Vedle samotného volebního systému tak budeme moci identifikovat i další faktory, které ovlivňují podobu stranického systému ve Skotsku. Nejdříve si stanovíme hlavní valenční témata ve Skotsku a poté se podíváme na jednotlivé politické strany a jejich výsledky.

Ekonomická recese, která zasáhla celou Velkou Británii a tím pádem i Skotsko v letech 2008 a 2009, se promítla i do valenčních témat. Sociální záležitosti jako snižování kriminality a zlepšování zdraví obyvatel byly před rokem 2008 vnímány jako hlavní priority, kterým by se skotská vláda měla věnovat. Poté, co Skotsko zasáhla finanční krize,

se vnímání změnilo a do popředí se dostala otázka skotské ekonomiky – hlavní prioritou pro skotskou vládu by měl být především růst ekonomiky, přičemž sociální témata byla upozaděna. Pro volby 2011 tak platilo jiné hlavní valenční téma než pro všechny předchozí volby. To znamená, že ve volbách 2011 se voliči rozhodovali podle jiných kritérií. A to i přestože rok 2010 a 2011 již nebyly vnímány jako roky, kdy Velká Británie trpěla finanční krizí. Její důsledky totiž ve společnosti zůstaly a měly vliv na rozhodování voličů (Scottish Social Attitudes Survey 2010, 2011).

Vliv finanční krize je znát na vnímání skotské ekonomiky v letech 2009 a 2011. Před těmito roky obyvatelé viděli skotskou ekonomiku spíše pozitivně. Pozitivní vnímání vývoje skotské ekonomiky dokonce rostl, a to až do roku 2007. V roce 2009 a 2010 již ale můžeme vidět opravdu zásadní pokles. Velká část respondentů Scottish Social Attitudes Survey 2010 vnímala skotskou ekonomiku jako slabou a klesající. S tím souvisí pokles spokojenosti se životním standardem. Stejně jako v případě názoru na sílu ekonomiky, tak i v pohledu na životní podmínky skotské společnosti se v roce 2009 výsledky značně propadly (výsledky byly oproti letům před rokem 2009 negativní).

Z průzkumu v roce 2010 navíc vyšlo, že obyvatelé mají pocit, že na výkon jejich ekonomiky a s tím spojené životní podmínky má vliv nejvíce Westminster. Na druhém místě respondenti uvedli „někdo jiný“ a až na třetím místě se umístil skotský Holyrood. Vnímání vlivu Holyroodu na vývoj ekonomiky se oproti roku 2009 sice mírně zlepšilo (o 2 %), ale i tak bylo poměrně nízké. Podíl britské vlády na vývoji skotské ekonomiky ale skotští obyvatelé hodnotili spíše negativně, přičemž podíl skotské vlády, přestože byl sám o sobě menší, hodnotili převážně kladně. Z tohoto je tedy zřejmé, že před volbami v roce 2010 voliči hodnotili práci skotské vlády pozitivně, přestože jejich vliv na dění je oproti britské vládě omezený.

Tento předpoklad podporují i další části průzkumu Scottish Social Attitudes Survey 2010, které ukazují vyšší úroveň důvěry ve skotskou vládu než v britskou. I v otázce toho, zda skotská/britská vláda naslouchá postojům voličů před tím, než provede různá opatření či rozhodnutí, si skotská vláda vedla mnohem lépe. Nárůst této podpory byl navíc zřejmý právě během volebního období 2007–2011, které volbám 2011 předcházelo .

Jak už jsme řekli v teoretické části, valenční teorie předpokládá, že hodnocení vlády a politických stran probíhá nikoliv na základě slibů, ale především na základě hodnocení předchozích výsledků dané strany nebo vlády. Můžeme tedy říci, že hodnocení vlády z volebního období 2007–2011 (menšinová vláda SNP) bylo kladné. Tento předpoklad podporuje i další průzkum, ve kterém můžeme vidět nárůst voličů, kteří sami sebe identifikují se SNP. Nárůst lze zaznamenat především po roce 2007, další velký skok poté v roce 2011 (Scottish Social Attitudes, 2011).

Na základě zhodnocení podle přístupu valenční teorie můžeme říci, že voliči vnímali SNP jako schopnou v otázkách řízení ekonomiky Skotska (propad ekonomiky nedávali za vinu skotské vládě, ale britské, naopak působení skotské vlády během finanční krize hodnotili spíše kladně). Přičemž toto hodnocení tedy bylo založeno na již odvedených výsledcích během volebního období 2007–2011.

Jak jsme již zmínili, skotští voliči vnímali britskou vládu jako vlivnější oproti vládě skotské. Ovšem jejich postoj k tomu, kdo by ideálně měl mít největší vliv na skotskou politiku, byl před volbami jednoznačně ve prospěch skotské vlády (v roce 2010 se 74 % respondentů vyslovilo pro skotskou vládu) (Scottish Social Attitudes Survey 2010, 2011). Z této nálady skotské společnosti tak mohli profitovat především proskotské politické strany, které podporovali posílení pravomocí Skotského parlamentu a vlády.

Jak navíc vychází z dalšího průzkumu provedeného Scottish Social Attitudes, v roce 2011 narostl počet voličů, kteří sami sebe vnímali jako levicově nebo středo-levicově orientované. Z toho plyne, že kromě výrazně pro-skotských stran měli voliči tendenci přiklánět se spíše k levicovým politickým stranám, což nahrává především SNP. Dalším důležitým měřítkem při výběru politické strany ve volbách je vedle hlavních valenčních témat a předchozích výsledků stran i osoba stranického lídra, nikoliv pouze vnímání strany jako celku. Jak ukazuje průzkum provedený agenturou YouGov, preference konkrétní osoby, která by měla po volbách 2011 obsadit post prvního ministra (v podstatě premiéra skotské vlády), byly před volbami jasně ve prospěch Alexe Salmonda, předsedy SNP¹⁵ (YouGov, 2011).

¹⁵ Duben 2011: 52 % Alex Salmond, 27 % Iain Gray, 21 % respondentů uvedlo, že neví (YouGov, 2011).

Na základě valenční teorie tedy lze vysvětlit úspěch SNP ve volbách v roce 2011 – SNP dokázala přesvědčit voliče, že je schopna řídit Skotsko, má za sebou již jedno úspěšné volební období ve vládě a její stranický lídr je pro voliče přijatelný (a oproti ostatním stranickým lídrům preferovaný).

Liberální demokraté byli naopak před volbami vnímáni jako strana nekompetentní vládnout Skotsku (pouhá 4 % respondentů se přiklonila k SLD) (ICM, 2011). Jedním z vysvětlení je, že ztráta podpory SLD je zapříčiněna výsledkem celostátních voleb v roce 2010, po kterých liberální demokraté vstoupili do koalice s konzervativci. Skotští voliči vyčítali liberálním demokratům vstup do koalice s politickou stranou, která jim je ideologicky natolik vzdálená (Masseti, 2008; Carrell, 2011). Ve Skotsku po roce 2010 dokonce výrazně poklesla míra identifikace voličů se stranou SLD (Scottish Social Attitudes, 2011). Podpora Tavishe Scotta (stranického lídra SLD) jako možného prvního ministra Skotska navíc před volbami velmi poklesla¹⁶ (Scottish Opinion, 2011). Tento předpoklad potvrzuje i průzkum, který se respondentů ptal, zda jejich rozhodování ve volbách do Skotského parlamentu bylo založeno na skotských nebo britských tématech. Z tohoto šetření vyplynulo, že v roce 2011 se 49 % respondentů se rozhodovalo pouze na základě skotských témat, 28 % pouze na základě britských témat a 17 % respondentů při rozhodování zohlednilo rovnoměrně jak skotská, tak britská témata. Celých 45 % voličů tak při volbách v roce 2011 bralo při rozhodování v potaz i celobritská témata. Je tedy pravděpodobné, že nespokojenost s celostátní koalicí liberálních demokratů a konzervativců se promítla do poklesu podpory SLD ve volbách do Holyroodu 2011 (Carrell, 2011; Scottish Social Attitudes, 2011).

¹⁶ Vzhledem k tomu, že elektorát SLD je tradičně geograficky soustředěn do určitých částí Skotska, tak vnímání stranického lídra SLD jako možného budoucího prvního ministra byla vždy poměrně nízká. Ale i tak byl pokles v roce 2011 znatelný – z 6 % na 1 % (Scottish Opinion, 2011).

4 Wales

4.1 Velšský stranický systém

Stejně jako ve Skotsku, i ve Walesu lze najít počátky stranického systému ještě před vznikem Velšského národního shromáždění. Vznikaly skupiny zastupující velšskou kulturu a uvnitř celobritských stran se formovaly skupiny poslanců pocházejících z Walesu a reprezentujících Wales na půdě Westminsteru. Současné politické strany můžeme stejně jako ve Skotsku rozdělit na dvě skupiny – samostatné lokální strany a pobočky celostátních stran. Působí zde pobočky tří největších britských stran – Welsh Labour Party (WLP), Welsh Conservative Party (WCON) a Welsh Liberal Democrats (WLD). Jediná silná lokální politická strana, která dokáže v každých volbách získat mandáty ve Velšském národním shromáždění, je Plaid Cymru – Party of Wales (PC). Přestože v roce 2003 a 2007 se podařilo dosáhnout na mandát i jiným politickým subjektům, jejich zisky jsou minoritní a mezi relevantní strany je tak zařadit nelze.

Ve Walesu tím pádem můžeme identifikovat právě čtyři relevantní politické strany – Welsh Labour Party, Plaid Cymru – Party of Wales, Welsh Conservative Party a Welsh Liberal Democrats. Stejně tak jako je stabilní sestava relevantních politických stran, tak je poměrně stabilní i pořadí, které jednotlivé politické strany obsazují v jednotlivých volbách. Jediná změna v pořadí stran se udála v posledních volbách, kdy na druhém místě skončila Welsh Conservative Party, nikoliv Plaid Cymru, která tradičně obsazovala právě druhé místo.

Stranický systém Walesu je od prvních voleb v roce 1999 poměrně stabilní bez výrazných proměn. Na rozdíl od Skotska, kde skotské pobočky celonárodních politických stran postupně ztrácí podporu a slábnou ve prospěch lokální strany SNP, ve Walesu si Welsh Labour Party stále své silné postavení dokáže držet a je schopna i nadále vyhrávat volby. Kromě toho lokální politická strana Plaid Cymru v posledních volbách oslabilo a na její místo se dostala Welsh Conservative Party – tedy další odnož celonárodní politické strany.

První místo v každých volbách dokázala vždy obsadit Welsh Labour Party, která byla zároveň po každých volbách přítomna ve vládě¹⁷ – ať už sama nebo v koalici s další politickou stranou. V žádných volbách se ale labouristům nepodařilo získat nadpoloviční většinu křesel a nemohla tak ani jednou zformovat jednobarevnou vládu s nadpolovičním počtem hlasů. Přesto byla již dvakrát vytvořena jednobarevná vláda. Po volbách v roce 2003 a po posledních volbách v roce 2011 WLP sestavila jednobarevnou menšinovou vládu. Po prvních volbách 1999 byla zpočátku volebního období také sestavena jednobarevná vláda, v roce 2000 se ale WLP spojila s WLD a zbytek volebního období dokončila v této koalici. Stejně tak po volbách 2007 byla nejdříve sestavena menšinová vláda, která však vydržela jen několik měsíců a poté WLP vytvořila koalici s PC.

Jednotlivým relevantním politickým stranám se budeme věnovat dále. Poté se pokusíme zanalyzovat výsledky voleb do Velšského národního shromáždění, abychom mohli identifikovat vliv volebního systému na stranický systém a říci, zda lze i ve Walesu rozeznat určité změny či nastupující trendy ve směřování stranického systému.

4.1.1 Welsh Labour Party (WLP)

Podpora nejsilnější velšské politické strany, Welsh Labour Party, má v regionu dlouhou tradici. WLP byla ve volbách do Westminsteru dlouhodobě úspěšná již před rokem 1999, tedy ještě před vznikem Velšského národního shromáždění. Silná podpora WLP byla dokonce jedním z důvodů zavedení volebního systému AMS ve Walesu a Skotsku, přičemž cílem bylo zamezit předpokládané dlouhodobé dominanci Labour Party v obou regionech (Laffin et al., 2004: 3).

WLP je stále součástí celobritské Labour Party, které je podřízena. I zde ale můžeme vidět snahy o větší samostatnost a širší pravomoci velšské části strany. Přestože byly tyto snahy částečně úspěšné, nelze ovšem říci, že by došlo k „devoluci“ strany jako takové (Laffin et al., 2004: 3).

¹⁷ Oficiální označení velšské vlády v angličtině bylo až do roku 2014 „vláda Velšského shromáždění“ (v originále „Welsh Assembly Government“). Označení „velšská vláda“ (v originále „Welsh Government“) bylo oficiálně přijato v roce 2014 (Wales Act 2014), ve Walesu bylo ovšem toto označení používáno již od roku 2011, a to v návaznosti na přejmenování „skotské exekutivy“ (v originále „Scottish Executive“) na „skotskou vládu“ (v originále „Scottish Government“), ke kterému došlo v roce 2007 (opět neoficiálně, k oficiálnímu přejmenování došlo až v roce 2012) (BBC News, 2011b; Wales Act 2014; Scotland Act 2012, Říchová, 2008: 118).

V rámci systému se WLP pohybuje na ose stát–trh nalevo od středu, přičemž nejbližší je jí PC (viz příloha č. 28). WLP se v současnosti věnuje ve svém programu například vytváření nových pracovních míst pro mladé, zvyšování investic do školství a zdravotnictví a snižování poplatků za vysokoškolské vzdělání (Welsh Labour Party, 2011: 5).

V první polovině 20. století se WLP stavěla k devolučnímu procesu ve Walesu negativně. Její tehdy ještě silně socialistické zaměření podporovalo centrální vládu a odmítalo decentralistické snahy. Negativní postoj se začal měnit na přelomu 60. a 70. let, kdy PC ve Walesu zaznamenala mírný volební úspěch právě na úkor WLP. Z cílem zamezit odlivu voličů a udržet si podporu ve Walesu začala WLP upravovat svůj postoj a přijala závazek devoluce do svého programu (Evans, 2006: 133–135). V současné době celobritská Labour Party ve svém manifestu pro volby do Westminsteru 2015 deklaruje prohloubení devolučního procesu ve Walesu na úroveň Skotska (Labour Party, 2015: 66).

4.1.2 Plaid Cymru – Party of Wales (PC)

Historie Plaid Cymru (v překladu do angličtiny „Party of Wales“) sahá až do roku 1925, kdy vznikla Velšská národní strana (Plaid Genedlaethol Cymru) – předchůdce Plaid Cymru. Národní strana Walesu vznikla spíše jako kulturní hnutí hájící velšský jazyk a kulturu, než jako politické uskupení. Jejími členy byli převážně velšsky mluvící Velšané. Ve 40. letech po příchodu Gwynfora Evanse do čela strany došlo ke zmírnění nacionalistického radikalismu předchozích let, strana se přejmenovala na Plaid Cymru, přihlásila se k bilingvistu a začala navyšovat počet nevelšsky hovořících členů (Říchová, 2002: 121–127; Říchová, 2008: 148).

Poprvé se Plaid Cymru zúčastnila voleb v roce 1945, do Westminsteru se ovšem dostala až v roce 1966, když Gwynfor Evans zvítězil v doplňovacích volbách a získal jako první zástupce Plaid Cymru mandát v parlamentu (Říchová, 2008: 148; Plaid Cymru, 2015). V roce 1974 PC poprvé uspěla v řádných volbách do Westminsteru a získala 2 mandáty. Od té doby si strana drží své zastoupení ve Westminsteru a její zisky se pohybují mezi 2–3 mandáty (Parties and Elections in Europe, 2015d).

Již v 70. letech 20. století PC zaujala v systému značně levicové postavení. V roce 1981 dokonce přijala myšlenku „decentralizovaného socialismu“ i do svých stanov. Lze ji najít i v nejnovějším revidovaném vydání z roku 2014 (Plaid Cymru, 2014: 2). Reálně ovšem strana zaujímá spíše umírněný postoj a lze ji označit za sociálně-demokratickou (Masseti, 2008: 20). Kromě nacionalistických témat (například podpora vyučování velšského jazyka ve školách) dále prosazuje vytváření nových pracovních míst pomocí státních investic, bezplatné vysokoškolské vzdělávání nebo například snižování poplatků za zdravotnickou péči (Plaid Cymru, 2011: 20–46). Podle modelu Emanuele Massetti stojí PC na ose stát–trh nejvíce nalevo ze všech velšských politických stran (Masseti, 2008: 20).

Vzhledem k nacionalistické povaze Plaid Cymru je zřejmé, že strana podporovala devoluční proces ve Walesu. V současné době se strana této snahy stále drží a samostatnost Walesu zanesla i do svých stranických stanov, ve kterých stojí, že jedním z cílů strany je zajistit samostatnost Walesu v rámci Evropy¹⁸ (Plaid Cymru, 2014: 2). PC, na rozdíl od svého skotského protějšku SNP, chápe osamostatnění jako dlouhodobý proces, ke kterému je nutné postupně dospět pomocí posilování pravomocí Velšského národního shromáždění a vlády (Plaid Cymru, 2011: 16).

4.1.3 Welsh Conservatives (WCON)

Welsh Conservatives jsou v současné době druhou nejsilnější politickou stranou Walesu. Stejně jako u skotského protějšku se také jedná o součást celobritské Conservative Party, které je WCON stále podřízená. Napojení na centrálu je viditelné například i na webových stránkách strany nebo na visual identity, kterou strana pro svou komunikaci využívá (barvy, logo, písmo apod.).

Na ose stát–trh zaujímají velští konzervativci výrazně pravicové postavení, jejich vzdálenost od středu je větší než je vzdálenost od středu nejlevicovější strany systému (PC) (Masseti, 2008: 21). Typickými tématy WCON je podpora menších a středních podnikatelů a firem (např. snížení daňového zatížení) za účelem vytvoření nových pracovních míst, investice do zdravotního systému NHS nebo posilování pravomocí Velšského národního shromáždění v rámci Velké Británie (Welsh Conservatives, 2011).

¹⁸ V originále: „To secure independence for Wales in Europe“ (Plaid Cymru, 2014: 2).

Postavení konzervativců k devolučnímu procesu bylo stejně jako ve Skotsku původně negativní a strana se stavěla proti vzniku Velšského národního shromáždění. Po roce 1999 se WCON ovšem podařilo změnit nejenom svůj postoj, ale i vnímání veřejnosti natolik, že začala postupně posilovat, až se ve volbách 2011 dostala před PC a stala se druhou nejsilnější stranou Walesu. A to i přestože zde WCON nikdy nebyla tradičně silná. Velští voliči na rozdíl od těch skotských prominuli konzervativcům jejich negativní postoj k devoluci. V současné době se WCON staví k devoluci a posilování autonomie Walesu (ovšem stále v rámci Velké Británie) jako k potřebným krokům probíhajícím v rámci zlepšování demokracie (Steven, Martin H. M. et al., 2012: 76–79).

4.1.4 Welsh Liberal Democrats (WLD)

Vznik samotné politické strany Welsh Liberal Democrats se datuje k roku 1966, i když kořeny lze najít již na konci 19. století. K založení vlastní strany došlo právě až v roce 1966. Struktura Liberal Democrats ve Velké Británii je volnější než u konzervativců a labouristů. V případě liberálních demokratů se jedná spíše o vztah, který by se dal přirovnat ke stranickému federálnímu uspořádání (stejně je tomu tím pádem i u skotských liberálních demokratů). WLD má tak více autonomie než WCON a WLP. Strana si například sama rozhoduje o náplni volebního programu a stanovuje si vlastní pravidla pro výběr kandidátů do voleb (Deacon, 2007: 156; Welsh Liberal Democrats, 2015a).

Na ose stát–trh se WLD pohybuje napravo od středu a ze všech stran ve velšském stranickém systému se středu blíží nejvíce, viz příloha č. 28 (Masseti, 2008: 21). Manifesto WLD v roce 2011 obsahovalo například následující kroky – vytvoření nových pracovních míst pomocí vládních investic do vzdělávání obyvatel (rekvalifikace, školení, tréninkové programy apod.), navýšení investic do školství, zlepšení fungování a financování NHS (National Health System) a decentralizace a posílení pravomocí obcí. Vzhledem k tomu, že WLD je úspěšná převážně ve venkovských oblastech, věnuje se také tématům spojeným s venkovem a zemědělstvím (Welsh Liberal Democrats, 2011: 12–22).

Postoj WLD k devoluci i k následnému prohlubování devolučního procesu je pozitivní, což vyplývá i z postavení WLD ve stranickém systému. Pod systémem, který na rozdíl od FPTP produkuje spíše poměrné výsledky, má WLD větší šanci na úspěch a získání většího počtu mandátů. Navíc tím její postavení získává na síle, jelikož roste její koaliční potenciál. V současné době WLD požaduje posílení pravomocí Velšského národního shromáždění po vzoru Skotského parlamentu (Holmes, 2007: 527–528; Welsh Liberal Democrats, 2015b).

4.2 Velšské volby

4.2.1 Analýza volebních výsledků 1999–2011

Volby do Velšského národního shromáždění doposud probíhali stejně jako ve Skotsku každé čtyři roky¹⁹, přičemž první se konaly v roce 1999. Volby ve Skotsku a ve Walesu se tím pádem konají ve stejný rok. I ve Walesu tak již proběhly čtyři volby – 1999, 2003, 2007 a 2011.

Pokud se podíváme na volební výsledky jednotlivých voleb, lze říci, že volební systém AMS plní ve Walesu svou roli mnohem lépe než je tomu ve Skotsku. V žádných volbách nedokázala ani jedna ze stran dosáhnout na takový počet mandátů, aby mohla sestavit jednobarevnou vládu. Přestože WLP je velmi silná v jednomandátových obvodech, ve kterých získává naprostou většinu z konečného počtu jejich mandátů (tento počet se pravidelně blíží téměř polovině celkovému počtu rozdělovaných mandátů ve Velšském národním shromáždění), tak se zde projevuje účinek volebního systému AMS, a to především jeho poměrné části. Poměrná část voleb má totiž za úkol kompenzovat ztráty menších stran, které utrpěly v jednomandátových obvodech, jež svou povahou vyhovují spíše stranám velkým. Ve druhém kole přepočítávání hlasů tak WLP získává velmi nízký počet mandátů, čímž je zamezeno tomu, aby mohla dosáhnout na nadpoloviční počet křesel a sestavit jednobarevnou vládu. Výsledkem je, že po každých volbách byla ve Walesu sestavena buďto koalice nebo menšinová vláda.

Přestože WLP nikdy nezískala nadpoloviční počet hlasů, tak ale byla schopna ve dvou volbách (ze čtyř) získat přesně polovinu všech mandátů (30 z 60). Zde se tedy otevírá prostor pro zkoumání toho, z jakého důvodu je možné, že jedna jediná strana

dokáže v každých volbách získat až poloviční počet všech možných křesel. Podíváme se tedy na to, jakou podporu má WLP v jednomandátových obvodech a zda jsou její výsledky zapříčiněny vysokou mírou zvýhodnění v rámci systému a naopak diskriminováním ostatních politických stran. Dále se pokusíme zjistit, čím je dosaženo toho, že poměrná část dokáže ve Walesu stále uplatňovat své kompenzační účinky (na rozdíl od Skotska).

Jak jsme již řekli, tak ve všech volbách získala největší počet mandátů WLP. Drtivou většinu z celkového počtu mandátů získává WLP pravidelně v jednomandátových obvodech. Ve většinové části volby se volí ve 40 jednomandátových obvodech – počet rozdělovaných křesel v této části volby je tak roven právě 40. WLP z jednomandátových obvodů získává mezi 24 a 30 mandáty. Zbytek je rozdělen mezi ostatní politické strany, které v jednomandátových obvodech získávají méně než 10 mandátů. Je zde tedy znatelný výrazný odstup WLP a ostatních stran. Výsledky jednotlivých voleb ukazuje příloha č. 14–17. Změny výsledků jednotlivých stran napříč všemi volbami ukazuje příloha č. 18–21.

Tento fakt se promítá i do indexu pod/nadrepräsentace jednotlivých politických stran napříč všemi volbami od roku 1999. Jednotlivé hodnoty ukazuje příloha č. 22. Jedinou stranou, která je systémem trvale nadrepräsentována je právě WLP, a to i přestože v posledních volbách tento jev mírně oslabil. Ostatní strany jsou systémem podrepräsentovány, přičemž nejvýrazněji se to projevuje u WLD, jejíž podrepräsentace v posledních volbách ještě posílila. Když srovnáme výsledky WLP a WLD v posledních volbách, tak vidíme, že WLP za 42 % hlasů²⁰ získala 28 mandátů a WLD za 11 % hlasů získala pouze 1 mandát. Nadrepräsentace WLP překračuje přirozenou míru, kterou volební systém FPTP vždy nadhodnotí vítěznou stranu i v případě, že nedochází k umělé diskriminaci žádné z politických stran.

Pokud se podíváme na geografické rozložení voličů WLP, můžeme vidět, že WLP je silná především na jihu a na severozápadě. Jedná se převážně o městské oblasti (například Cardiff, Swansea) s vysokou koncentrací obyvatel. Volební obvody jsou tedy geograficky menší a typicky vykazují nižší míru volební účasti než zbytek Walesu. To znamená, že WLP stačí k výhře v těchto obvodech menší počet hlasů než v obvodech

¹⁹ Ve Skotsku i ve Walesu došlo k prodloužení funkčního období ze čtyřletého na pětileté, a to s ohledem na celobritské volby, které by se v tom případě konaly ve stejný rok jako volby skotské a velšské.

²⁰ Z celkového počtu hlasů odevzdaných v jednomandátových obvodech.

s vyšší mírou volební účasti – mandát vyhrají s nižším ziskem. Takovéto volební obvody (městské obvody s nízkou volební účastí) jsou pro WLP typické, což se v konečných výsledcích projeví právě jejím nadreprezentováním.

Index nad/podreprezentace WLP ovšem v roce 2011 poklesl z 1,86 na 1,65. Přestože zůstala i nadále jedinou stranou, která je systémem výrazně nadreprezentovaná (hodnoty ostatních stran se nedostávají nad 1), tak je zde vidět znatelný pokles. Vysvětlení spočívá v míře soutěživosti jednotlivých obvodů, ve kterých má WLP šanci na zisk mandátu. Do voleb v roce 2007 byl poměr soutěživých obvodů vůči tzv. „safe obvodům“ poměrně vyrovnaný (budeme používat výraz „nesoutěživé obvody“). Na rozdíl od ostatních stran, jejichž poměr soutěživých a nesoutěživých obvodů již tolik vyrovnaný není a převažují u nich spíše nesoutěživé obvody – ty, ve kterých strany vyhrávají s velkým náskokem hlasů²¹.

Představme si modelovou situaci, kdy by strana měla ideálně rozprostřené voliče. Taková situace by vypadala následovně – voliči dané strany by byli koncentrováni jen v těch obvodech, ve kterých má strana šanci na výhru, ale zároveň by koncentrace byla natolik vysoká, aby strana v každém jednotlivém obvodě nezískala více než o jeden jediný hlas více než druhá strana v pořadí. V takovém případě by každý hlas odevzdaný vítězné straně byl využit maximálně efektivně a nedošlo by k žádnému propadnutí hlasů. V realitě je samozřejmě takováto situace nereálná nebo přinejmenším velmi těžko dosažitelná. Stává se tedy to, že část hlasů, které voliči dané politické straně odevzdají, nejsou využity a propadnou. Jsou to hlasy, jež jsou odevzdané v obvodě, kde strana nakonec nevyhraje (propadnou všechny její hlasy) nebo přebytečné hlasy, které byly odevzdané v obvodě, kde strana vyhraje (straně stačí k zisku mandátu pouze o jeden hlas navíc, než získala druhá strana, všechny hlasy nad toto číslo propadnou – jsou přebytečné).

Jak jsme už tedy řekli, poměr soutěživých versus nesoutěživých obvodů byl u WLP do roku 2007 poměrně vyrovnaný, na rozdíl od ostatních politických stran, u kterých převažovaly nesoutěživé obvody. V roce 2011 ovšem došlo k navýšení hlasů, které WLP získala v jednomandátových obvodech, a to o 10 %. Vzhledem k tomu, že WLP byla volebním systémem do té doby značně zvýhodňována, tak bychom předpokládali, že počet hlasů bude navýšen o více než 10 %. To se ovšem nestalo a počet

²¹ Například ve volbách v roce 2007 získala WLP 24 mandátů v jednomandátových obvodech. Přičemž ve 12 z nich, tedy v polovině, nevyhrála s větším než 10% náskokem před druhou stranou. Plaid Cymru nebo WLD vyhrály ve většině svých obvodů s větším než 10% náskokem (2007 Assembly Election Results (updated), 2007: 20–35).

mandátů, které strana získala oproti volbám 2007 navíc, byl 4 – tedy také 10 %. Důvodem bylo zesílení podpory především v těch obvodech, ve kterých WLP již silná byla. Což vedlo k propadnutí většího množství hlasů, než tomu bylo v předchozích volbách a tedy i k zeslabení míry nadreprezentace WLP.

Posílení podpory WLP v jejích již tak poměrně silných obvodech se projevilo i v poměru jejích soutěživých a nesoutěživých obvodů. Ve volbách v roce 2011 se tento poměr změnil ve prospěch nesoutěživých obvodů. Pouze 3 mandáty z celkových 28, které WLP v roce 2011 vyhrála, získala s menším než 10% náskokem. Prvních 9 obvodů s největším náskokem vítězné strany patřilo též WLP (House of Commons Library, 2011: 15).

Nelze ovšem říci, že by nárůst podpory WLP byl jen a pouze v těch obvodech, ve kterých již strana byla silná. Její podpora narostla napříč celým Walesem. Pouze ve dvou jednomandátových obvodech klesl oproti volbám 2007 podíl hlasů odevzdaných WLP (House of Commons Library, 2011: 10, 15). Ovšem všechny hlasy, které strana získala v obvodech, ve kterých nakonec nedokázala vyhrát a získat mandát, nakonec propadly. Propadlé hlasy v těchto mandátech také napomohly ke snížení hodnoty indexu nadhodnocení WLP.

Výrazná změna hodnoty indexu pod/nadreprezentace se projevila také v roce 2011 u liberálních demokratů. Přestože strana byla většinovou částí volebního systému podhodnocována již během předchozích třech voleb (hodnoty se stabilně pohybovaly okolo 0,5), tak ve volbách 2011 došlo k posílení míry diskriminace WLD (v roce 2007 byla hodnota indexu 0,51, v roce 2011 došlo k poklesu na 0,24).

Stejně jako ve Skotsku, tak i ve Walesu je voličská podpora liberálních demokratů koncentrována do několika obvodů. Obvody, ve kterých WLD tradičně vyhrává, jsou Cardiff Central, Brecon and Radnorshire a Montgomeryshire. V těchto obvodech WLD získává většinu svých hlasů. V ostatních obvodech je jejich podpora nízká. V důsledku vysoké koncentrace voličské podpory dochází k propadnutí vysokého množství hlasů, což zapříčiňuje vyšší podreprezentaci strany.

V roce 2011 došlo v jednomandátových obvodech k propadu počtu hlasů odevzdaných liberálním demokratům a strana ztratila dva ze svých tří tradičně silných obvodů - Cardiff Central a Montgomeryshire. Podíl jim odevzdaných hlasů byl v těchto dvou obvodech ovšem stále vysoký, i přestože nestačil na získání mandátů²². Zvýšil se tím pádem počet hlasů, které byly naprosto nevyužité a bez jakéhokoliv vlivu na konečný výsledek voleb propadly (House of Commons Library, 2011: 16). Navýšení počtu propadnutých hlasů v roce 2011 bylo důvodem k poklesu hodnoty indexu pod/nadrepräsentace WLP na 0,24.

Volební výsledky v jednomandátových obvodech zbylých dvou relevantních stran (WCON a PC) vykazují stejně jako u WLD určitou míru podrepräsentace, přičemž hodnoty indexu pod/nadrepräsentace jsou napříč výsledky jednotlivých voleb poměrně stabilní a nevykazují výrazné změny. Výjimkou je nárůst hodnoty u konzervativců ve volbách v roce 2007 (z 0,13 na 0,56), který značí pokles míry diskriminace WCON. Důvodem byl nárůst voličské podpory konzervativců v jednomandátových obvodech natolik, že dokázala dosáhnout na více mandátů. Tím se snížil počet nevyužitých a propadnutých hlasů, čímž došlo i ke zmírnění podrepräsentace strany.

Jak je vidět, WLP je velmi silná v jednomandátových obvodech, ve kterých získává největší (až tříčtvrtinový) podíl všech mandátů rozdělovaných v této části voleb. Z většinové části volby tak WLP vždy vychází se značným náskokem před ostatními stranami. V poměrné části je ovšem situace jiná. Důvodem je rozdíl mezi počtem hlasů odevzdaných konkrétní straně v jednomandátových obvodech a hlasy odevzdaných v regionech. Přibližně 90 % voličů, kteří volí ve většinové části jednu stranu, sice zvolí tuto stranu i v poměrné části volby, ale jak ukazuje příloha č. 26, poměr hlasů z většinové a poměrné volby je u WLP nižší než u ostatních stran (kromě WLD)²³. Při přepočítávání hlasů z regionů na mandáty tak WLP nedokáže udržet svou pozici a po vydělení příslušným dělitelem již nedosahuje na tak vysoká čísla, aby získala další mandáty²⁴. Tím je zachována kompenzační funkce poměrné části volebního systému AMS.

²² V obvodu Cardiff Central vyhrála WLP s 37,9 % hlasů před WLD, která získala 37,7 % hlasů. WLP tak vyhrála s náskokem pouze 0,2 % hlasů. Hlasy liberálních demokratů tím pádem nebyly vůbec využity a propadly, naopak hlasy WLP byly v tomto obvodě využity velmi efektivně, jelikož došlo pouze k minimálnímu propadu. V obvodu Montgomeryshire získala mandát WCON s 43,7 % hlasů, WLD skončila na druhém místě s 33,6 % hlasů. I tyto hlasy liberálním demokratům propadly (House of Commons Library, 2011: 16).

²³ Hodnoty v příloze č. 26 vyšší než 100 % říkají, že stranu volilo více voličů v regionech než v jednomandátových obvodech.

²⁴ WLP ve volbách v roce 2003 dokonce v regionech nezískala žádný mandát. V roce 1999 získala 1 mandát a ve volbách 2007 a 2011 získala pokaždé po dvou mandátech.

Díky stále funkční schopnosti kompenzovat malým politickým stranám ztráty z jednomandátových obvodů zatím žádná ze stran nezískala nadpoloviční počet mandátů a nemohla tak nikdy vzniknout jednobarevná většinová vláda. Prozatím je tak účel volebního systému AMS ve Walesu naplněn. WLP ovšem stále se svým počtem mandátů osciluje okolo 30 křesel a od nadpoloviční většiny ji tak dělí pouze jeden jediný mandát. Přes polovinu ji může přehoupnout výhra v nějakém z jednomandátových obvodů, a to zároveň za předpokladu, že neklesne její podpora v regionech. V takovém případě by mohla nastat stejná situace jako ve Skotsku po volbách v roce 2011 – i přes smíšený volební systém, který má za úkol produkovat spíše poměrné výsledky a koaliční vlády, by mohla jedna strana sestavit jednobarevnou vládu opírající se o parlamentní většinu.

Již jsme řekli, že ve stranickém systému Walesu působí 4 relevantní politické strany. Hlasy odevzdané ve volbách se koncentrují právě mezi tyto politické strany. To je vidět i na rozložení soutěživých modelů v jednomandátových obvodech (podle toho, jaké dvě strany se umísťují na prvním a druhém místě). Toto rozložení pro každé jednotlivé volby ukazuje příloha č. 24 a 25. Je vidět, že WLP se na prvních dvou místech objevuje nejčastěji, následovaná je konzervativci, kteří se na druhé místo dostali ve volbách 2007 (vyměnili si pozici s PC)²⁵. Třetí je tedy PC a na čtvrtém místě je WLD. Co se týče konkrétních soutěživých modelů, tak nejčastější je model WLP vs. WCON a WLP vs. PC. Ostatní modely se vyskytují jen zřídka (v rozmezí 1 až 3 případů). Soutěživé modely, ve kterých by na jednom z prvních dvou míst byli liberální demokraté, se vyskytují zřídka z toho důvodu, že jejich podpora je silná především v jejich tradičních obvodech. V ostatních je jejich podpora slabá a liberální demokraté se tím pádem nedostanou ani na druhé místo.

Kromě rozdělení soutěživých modelů ukazuje koncentraci voličské podpory i index fragmentace a index efektivního počtu politických stran. Hodnoty obou indexů pro jednotlivé volby ukazuje příloha č. 23. Index fragmentace velšského stranického systému se po volbách v roce 2011 dostal na hodnotu 0,65, přičemž hodnoty mezi 0,50 a 0,67 již značí bipartismus. V případě Walesu samozřejmě nemůžeme mluvit o klasickém bipartismu a opatrně je nutné přistupovat i k předpokladu vzniku systému dvou a půl stran. Z hlediska počtu mandátů je v tuto chvíli nejslabší stranou WLD. Na první pohled by se tak mohlo zdát, že je to právě WLD, která by měla vypadnout ze hry v případě vzniku

²⁵ V roce 2007 WCON posílila, což se projevilo i na míře její podprezentace, která se v těchto volbách značně zmírnila.

systemu dvou a půl strany. Ovšem předpoklad, že WLD přestane být relevantní stranou ve velšském stranickém systému, není zcela správný zvláště v případě, že WLP nebude ani nadále schopna překročit hranici 30 mandátů a nebude moci sestavit většinovou vládu bez koaličního partnera (ovšem stále by se k tomuto číslu výrazně blížila, jako tomu bylo doposud). V tom případě by WLD disponovala silným koaličním potenciálem, i přestože počet jejích mandátů by nebyl nijak vysoký. WLP totiž k sestavení většinové vlády stačí i menší koaliční partner s nízkým počtem mandátů, jelikož sama disponuje polovičním nebo téměř polovičním počtem křesel. WLD by tak v systému hrála zásadní roli, i když počet jejích mandátů by byl nízký.

Index efektivního počtu politických stran víceméně kopíruje výsledky indexu fragmentace. Hodnoty indexu ukazují, že do systému se po volbách v roce 2011 vejdou necelé tři strany (0,289). Podle výše zmíněných argumentů tak můžeme předpokládat spíše pokračování stávajícího modelu čtyř relevantních politických stran, mezi nimiž působí silná WLP a tři slabší politické strany (PC, WLD a WCON). Následující volby ukážou, zda si WLP udrží své postavení i nadále, či zda dokonce nedojde k situaci, kdy WLP získá většinu a bude moci sestavit většinovou vládu bez koaličního partnera.

4.2.2 Volební výsledky ve Walesu z pohledu valenční teorie

V následující části práce se stejně jako v případě Skotska krátce podíváme na to, čím je dána silná podpora WLP a propad WLD a PC v posledních volbách 2011. K pochopení použijeme výsledky Welsh Election Study, která zanalyzovala postoje velšské společnosti na základě valenční teorie.

Studie ukazuje silnou podporu WLP ve společnosti napříč valenčními tématy – hodnocení předchozího působení strany, hodnocení schopnosti strany řídit Wales, popularita stranického lídra a identifikace voličů se stranou.

Stranický lídr WLP je kontinuálně vnímán mezi voliči nejlépe. Data z voleb 2003–2011 ukazují, že ve vnímání stranických lídrů nedochází v průběhu let k výrazným výkyvům a hodnoty jsou tak spíše stabilní (Jones – Scully, 2007: 11; Scully, 2012: 22).

Hodnocení jednotlivých stran a jejich předchozího působení ukazuje, že vnímání je i v tomto případě nejlepší právě v případě WLP. Na druhém místě se umístila PC, jejíž hodnoty byly stále ještě kladné, ovšem nižší než u WLP. Hodnocení WCON a WLD již vykazovalo záporné hodnoty, přičemž výrazně nejhorší bylo vnímání u WLD (Scully, 2012: 20).

V teoretické kapitole věnované valenční teorii jsme vysvětlili, že identifikace voličů je při rozhodování ve volbách nejméně důležité valenční téma. V případě, kdy se volič identifikuje s politickou stranou, ale je s ní daný moment nespokojený, je ochotný volit ve volbách jinou stranu. Identifikace je tedy nejslabším tématem a voliči jsou ochotni nevolit stranu, se kterou se identifikují. A to především v takovém případě, kdy jsou na základě ostatních valenčních témat nakloněni jiné straně. Ovšem v případě, kdy hodnocení ostatních valenčních témat je ve prospěch stejné strany, se kterou se identifikují, hraje identifikace při rozhodování posilující roli.

Podle Welsh Election Study se nejvíce respondentů neidentifikuje se žádnou politickou stranou (42 %), druhou největší skupinou (32 %) jsou respondenti, kteří sami sebe vnímají jako podporovatele WLP a identifikují se s touto stranou (Scully, 2012: 24). Identifikace s ostatními politickými stranami byla hluboko pod úroveň WLP. Identifikace s ostatními stranami vykazuje následující hodnoty – WCON (14 %), PC (6 %), WLD (4 %), jiná politická strana (2 %).

Na rozdíl od skotské SNP můžeme ve Walesu vidět propad lokální velšské politické strany Plaid Cymru. PC se v předchozích volbách umísťovala na druhém místě za WLP. Ve volbách 2011 se však propadla na třetí místo za WLP a WCON, a to i přestože ve většině oblastech, které se u respondentů zkoumaly, si PC vedla lépe než WCON. Jak je ale vidět z výpočtu ve Welsh Election Study – u PC stejně jako u WLD došlo k nižší konverzi předvolební popularity na hlasy. Naopak u WLP a WCON byla míra konverze vyšší²⁶ (Jones – Scully, 2011: 33).

Valenční témata a jejich vnímání ve společnosti jsou očividně nakloněné WLP, což se následně transformuje na volební výsledky. Můžeme tedy říci, že silná voličská podpora WLP je opravdu založena na její popularitě mezi voliči. V případě, že by pro volby byl používán volební systém FPTP, stejně jako pro volby do Westminsteru,

²⁶ Míra konverze předvolební oblíbenosti velšských politických stran na hlasy ve volbách v roce 2011, tj. % respondentů, kteří na škále stranické popularity ohodnotili danou stranu 8 – 10 body (přičemž 10 bodů

můžeme předpokládat, že kontinuálně silná podpora WLP by mohla vést k tomu, že by WLP vyhrávala většinový podíl mandátů a tím pádem sestavovala jednobarevné vlády. AMS tedy v tomto případě plní svou funkci a zamezuje WLP dosáhnout na většinu ve Velšském národním shromáždění.

Propad WLD je nejspíše i ve Walesu zapříčiněn vstupem liberálních demokratů do koalice s konzervativci na celostátní úrovni. Tento předpoklad podporuje i výrazný propad popularity WLD v období 2010 – 2011 (v roce 2010 se konaly volby do Westminsteru, po kterých byla sestavena koalice konzervativců a liberálních demokratů). Když se navíc podíváme na poměr lidí, kteří ve volbách do Velšského národního shromáždění zohledňovali i britská témata, je vidět, že dění na celobritské úrovni má vliv i na výsledky voleb ve Walesu. Ve volbách 2011 se 52 % respondentů vyjádřilo, že hlasovalo hlavně podle velšských témat, 20 % hlavně podle britských, 27 % zohlednilo své britské i velšské postoje rovnoměrně a 2 % respondentů nevědělo nebo uvedlo jiný postoj k rozhodování ve volbách. Až 47 % respondentů tedy zohlednilo ve volbách i britská témata, mezi které patří právě koalice liberálních demokratů a konzervativců. Poměr respondentů, kteří do svého rozhodování zahrnuli i britská témata, se navíc od roku 2007 mírně zvýšil, což můžeme alespoň částečně přisoudit právě nespokojenosti s celostátní koalicí – voliči tím chtěli dát liberálním demokratům svou nespokojenost najevo (Jones – Scully, 2011: 12, 32). Toto je však pouze jeden z možných důvodů, který by k potvrzení vyžadoval detailnější prozkoumání.

bylo maximum značící největší možnou popularitu) a následně tuto stranu volili ve svém jednomandátovém obvodě: WLP (72 %), WCON (64 %), PC (51 %), WLD (49 %) (Jones – Scully, 2011: 33).

Závěr

Volební systém AMS je pro volby do Skotského parlamentu a Velšského národního shromáždění používán od vzniku obou institucí. Od té doby proběhly již čtyři volby, které poskytují dostatečný materiál pro zkoumání účinků, který má tento volební systém na stranický systém.

Jak jsme ukázali v první kapitole, od volebního systému AMS nelze a priori očekávat poměrné volební výsledky, jelikož se jedná o smíšený volební systém, nikoliv o poměrný, za který bývá někdy nesprávně označován. Toto nesprávné označení často plyne ze záměny AMS za MMP. Ač se zdají být oba systémy na první pohled podobné, ve skutečnosti jsou principy, na kterých oba systémy fungují, zásadně odlišné.

U obou stranických systémů (skotského a velšského) lze identifikovat jak podobné, tak i odlišné vývojové trendy. Nejvýraznějším trendem, který spolu oba systémy sdílí, je výrazné posilování jedné politické strany. V případě Skotska se jedná o SNP, ve Walesu jde o WLP. Pokud zde pomineme odlišnou povahu jednotlivých stran (regionální nacionalistická strana na skotské straně a odnož jedné z největších celobritských politických stran na straně velšské), tak můžeme říci, že vývoj v obou regionech si je podobný. Jak ve Skotsku, tak ve Walesu existuje jedna politická strana, která získává výrazný podíl všech rozdělovaných mandátů ve voleném tělese. Přičemž v případě Skotska je tento postup dále než ve Walesu, jelikož SNP v roce 2011 dosáhla na parlamentní většinu a mohla tak sestavit jednobarevnou většinovou vládu. Ve Walesu k takové situaci do dnešní doby nedošlo, i tak se ovšem WLP v každých volbách blíží nebo dokonce dosahuje poloviny všech mandátů Velšského národního shromáždění.

V obou případech je vítězná politická strana výrazně nadreprezentovaná ve většinové části volebního systému. Pokud bychom měli tuto situaci zjednodušit a srozumitelně popsat, tak lze říci, že na získání jednoho mandátu stačí SNP a WLP výrazně nižší počet hlasů než ostatním politickým stranám. Naopak některé ze stran jsou velmi podreprezentovány. Jak ve Skotsku, tak ve Walesu se typicky jedná o liberální demokraty, jejichž podpora je tradičně silně lokalizovaná, čímž dochází k propadu většího počtu jim odevzdaných hlasů. V důsledku čehož se prohlubuje podreprezentace. Tento rozdíl mezi SNP/WLP a SLD/WLD je znatelný i na hodnotách indexu pod/nadreprezentace skotských a velšských politických stran.

Tento trend dokládá i rozložení soutěživých modelů v jednotlivých jednomandátových obvodech, ve kterých převažují modely s účastí minimálně jedné ze dvou nejsilnějších stran. Soutěž v jednomandátových obvodech se tak postupně koncentruje mezi dvě největší strany skotského, respektive velšského stranického systému.

Vysoké zisky, které si silné politické strany odnáší z jednomandátových obvodů, má za úkol kompenzovat druhá část volebního systému – přepočítávání na základě hlasů z regionů, které je založeno na poměrném principu. Tato část má „odškodnit“ slabší strany, které jsou v jednomandátových obvodech diskriminovány. Naopak již nemá nijak výrazně navýšit zisk silných stran. Tím pádem by nemělo docházet k situaci, kdy volby „ovládne“ jedna jediná strana a získá většinu mandátů.

Právě ve schopnosti kompenzovat ztráty malých stran z jednomandátových obvodů lze pozorovat rozdíl mezi jednotlivými regiony. Ve Walesu je zatím tato schopnost stále zachována a AMS tak dokáže v proporcí části přepočítávání hlasů zvýhodnit slabší strany na úkor silných. Tím je zajištěno, že žádná ze stran nedosáhne na nadpoloviční většinu křesel. Naopak ve Skotsku je tato schopnost již značně oslabena a SNP tím pádem získává dodatečné hlasy i v poměrné části voleb. Důvodem je vysoká podpora SNP i na regionální úrovni, čímž strana získává dostatečnou sílu konkurovat ostatním stranám v přepočítávání hlasů z regionů. Jednoduše řečeno, strana má dostatek hlasů, aby dosahovala na vysoká čísla i po vydělení příslušným dělitelem. V konečném součtu tak SNP získá dostatečný počet křesel, aby se mohla opřít o parlamentní většinu a sestavit jednobarevnou vládu.

Ve Skotsku lze identifikovat pět relevantních politických stran (SNP, SLP, SCON, SLD, SG). Podle indexu efektivního počtu politických stran i chování volebního systému lze ovšem předpokládat, že počet relevantních politických stran klesne na čtyři – dvě velké silné strany (SNP a SLP) a dvě menší (SCON a SLD). Nejvýraznější stranou je v současné době SNP, u které bude nadále zajímavé sledovat, zda si udrží své postavení či nikoliv. Její současné postavení totiž závisí na silné podpoře voličů jak v jednomandátových obvodech, tak v regionech. Jestliže její podpora klesne, lze očekávat, že se do skotské politiky opět vrátí koaliční vlády. Podle výše uvedeného můžeme skotský stranický systém označit za umírněný pluralismus²⁷. Tuto klasifikaci je ale nutné brát z dlouhodobého hlediska. Tedy tak, že na základě vývoje od prvních voleb sice lze

²⁷ Na základě Sartoriho typologie stranických systémů lze systém, ve kterém působí tři až pět relevantních politických stran, označit za umírněný pluralismus (Sartori: 2005: 130–131).

skotský stranický systém označit za umírněný pluralismus. Kdybychom systém klasifikovali na základě současné situace, kdy ve Skotsku vládne jednobarevná většinová vláda, tak by zařazení do kategorie umírněného pluralismu nejspíše nevyhovovalo.

Na základě podpory SNP ve valenčních tématech je zřejmé, že strana má velmi silné postavení, které ji umožňuje podporu v i době, kdy nemá nadpoloviční většinu. Pozitivní vnímání menšinové vlády SNP vyplývající z hodnocení úspěchu vlády, zvládnutí předních valenčních témat a oblíbenosti lídra strany umožnilo výhru SNP v posledních volbách v takové míře, že mohla sestavit jednobarevnou většinovou vládu. V tuto chvíli je sice stále brzy na označování podpory SNP jako kontinuální, je ovšem možné, že by SNP mohla zaujmout podobnou pozici ve společnosti jako labouristi ve Walesu – tedy postavení strany, která má trvalou podporu napříč všemi volbami.

Ve velšském stranickém systému momentálně působí čtyři relevantní politické strany (WLP, WCON, PC, WLD). Na rozdíl od Skotska je ve Walesu nejsilnější stranou odnož celobritské Labour Party, která si své postavení drží již od prvních voleb v roce 1999 a pravidelně dosahuje až polovičního počtu všech mandátů. I zde ukazuje index fragmentace a index efektivního počtu politických stran na zmenšování stranického systému. Ovšem vzhledem k tomu, že nejsilnější stranou je v současnosti WLD, nelze očekávat, že by ke snížení počtu relevantních stran opravdu došlo (konkrétně k vymizení WLD z velšské politiky). WLD má silnou podporu ve svých tradičních obvodech, které jí nejspíše zajistí alespoň minimální počet mandátů i nadále. WLD tak díky těmto mandátům i díky svému středovému postavení v systému disponuje vysokým koaličním potenciálem. Její koaliční potenciál nabývá na síle především v případě, že by WLP nebyla ani nadále schopná dosáhnout na parlamentní většinu a potřebovala by koaličního partnera (či alespoň spojence na půdě shromáždění). Můžeme tedy předpokládat, že ve Walesu bude i nadále zachován model čtyř relevantních stran – tedy umírněný pluralismus stejně jako ve Skotsku. Velšský systém bychom ovšem mohli označit i jako systém s dominující stranou (podle typologie stranických systémů Jeana Blondela), tedy systém, kde existuje jedna politická strana, která svými volebními výsledky sice výrazně převyšuje ostatní strany, ale nedosahuje parlamentní většiny.

Silnou pozici WLP ve společnosti potvrzuje i analýza pomocí valenční teorie. Ukazuje, že WLP má ve velšské společnosti trvalou podporu, kterou si drží od prvních voleb v roce 1999. Tato podpora se poté projevuje na volebních výsledcích, které jsme si v této diplomové práci detailně rezebrali. Výrazná podpora WLP napříč všemi volbami

potvrzuje i konstatování, že velšský stranický systém má podobu jedné silné (WLP) a tří menších politických stran (WCON, PC, WLD). Popřípadě může sloužit jako důkaz pro označení velšského stranického systému jako systému s dominující stranou.

Na základě tohoto zjištění lze tedy potvrdit první hypotézu – volební systém AMS opravdu vede ke stranickému pluralismu. Ovšem pouze za předpokladu, že žádná ze stran svou podporou výrazně nepřevyšuje ostatní politické strany. V závislosti na míře podpory jednotlivých stran totiž může volební systém AMS vést až k systému dvou a půl strany nebo dokonce k systému predominantní strany. V případě vysoké podpory první strany totiž oslabuje schopnost volebního systému kompenzovat ztráty malých stran z jednomandátových obvodů, což může zapříčinit vznik výše popsanych systémů.

Druhá hypotéza předpokládá, že jednobarevné vlády jsou v obou regionech zapříčiněny především jinými faktory než pouze volebním systémem. Dle našich zjištění ale ve Skotsku ani ve Walesu neexistuje žádná protisystémová strana, která by odmítala vstup do vlády. Naopak zde působí liberální demokraté, kteří disponují vysokým koaličním potenciálem. Jedná se o středovou politickou stranu, která má své tradiční obvody, ve kterých dosahuje dobrých výsledků a není striktně řízena z centra tak jako jsou labouristi nebo konzervativci, což jí nabízí širší pole působnosti. Dáje je z již zmíněných poznatků zřejmé, že volební systém AMS za určitých okolností umožňuje vznik jednobarevných vlád, které jsou společností přijímány kladně. To dokazuje i kladné hodnocení menšinové vlády SNP ve volebním období 2007–2011. Stejně tak poměrně stabilní oblíbenost velšských labouristů, kteří byli přítomni ve vládě ve všech volebních obdobích od vzniku Velšského národního shromáždění. Přestože ve Skotsku volební systém v posledních volbách umožnil vznik jednobarevné vlády, tak ve Walesu situace nebyla natolik jasná, jelikož došlo k patovému výsledku. Přesto ve Walesu jednobarevná menšinová vláda vznikla. Je tedy vidět, jednobarevné vlády jsou výsledkem jak působení volebního systému, tak silným postavením vládních stran ve stranickém systému.

Summary

The main aim of this thesis was to analyze the influence of Additional Member System (AMS) on party system in Scotland and Wales. AMS is used in both regions from the time the first elections were held. So it offers data for comparison of AMS influence on two different party systems. We classified AMS as mixed electoral system, unlike Mixed Member Proportional (MMP) that is used in Germany for elections to Bundestag and which is AMS often confused with. MMP is, as the name suggests, proportional electoral system.

In Scotland, AMS is not able to compensate small parties for loss from FPTP part of elections. SNP gains such a voter support that makes the party strong enough to compete another parties in compensation part and let it gain additional mandates. As result the SNP won the last elections and got absolute majority in parliament. The decrease of SLD probably helps SNP to gain more mandates in constituencies as it SLD voters switched to SNP. Apparently, AMS in Scotland leads to system of two strong parties (SNP and SLP) and two smaller parties (SCON and SLD).

In Wales there is strong WLP that has been having continuous voter support from the time the Welsh National Assembly was established. But in contrast to Scotland, AMS in Wales is still able to compensate smaller parties without adding another seats to WLP in proportional part. So WLP doesn't reach absolute majority of seats and it is force to create coalitions or minority governments. AMS in Wales leads to a bit different model of party system than in Scotland because there is not second strong party as SLP in Scotland. Welsh party tends to be a four-party system with one strong party (WLP) and three smaller ones (WCON, PC and WLD).

Použitá literatura

Literatura

CLARK, Alistair (2002). *The Location of Power in Scotland's Postdevolution Political Parties: An Exploratory Analysis*. Paper presented at the PSA Annual Conference, University of Aberdeen, 5–7 April 2002.

CLARKE, Harold et al. (2009). *Performance Politics and the British Voter* (New York: Cambridge University Press).

CLARKE, Harold et al. (2011). Valence Politics and Electoral Choice in Britain, 2010. *Journal of Elections Public Opinion and Parties* 5/2011, s. 237–253.

CURTICE, John (2010). So What Went Wrong with the Electoral System? The 2010 Election Result and the Debate About Electoral Reform. *Parliamentary Affairs* 4/2010, s. 623–638.

DEACON, Russell (2007). The Welsh Liberal Democrats: From Government to Opposition and Then Back Again? *Political Quarterly* 1/2007, s. 156–164.

EVANS, John Gilbert (2006). *Devolution in Wales: claims and responses, 1937-1979* (Cardiff: University of Wales Press).

CHYTILEK, Roman et. al. (2009). *Volební systémy* (Praha: Portál).

KUBÁT, Michal (1998). Volby, fragmentace a polarizace stranického systému a politická nestabilita v České republice. *Politologický časopis* 3/1998, s. 231–243.

LAFFIN, Martin et al. (2004). *Devolution and Party Organisation in Britain: How Devolution has changed the Scottish and Welsh Labour Parties* (www.researchgate.net/profile/Martin_Laffin/publications, 23.4.2015).

LEBEDA, Tomáš (2001). Hlavní proměnné proporčních volebních systémů. *Sociologický časopis* 4/2001, s. 425–448.

LEBEDA, Tomáš (2010). AMS není MMP. Poznámka ke kategorizaci dvou zdánlivě podobných systémů. In: MLEJNEK, Josef a kolektiv. *Směšené volební systémy a většinové modifikace systémů poměrných* (Praha: Nakladatelství Karolinum), s. 15–26.

LINEK, Lukáš (2011). Proč se změnila úroveň účasti ve volbách do PS v letech 1996-2010? *Sociologický časopis* 1/2011, s. 9–32.

MASSETTI, Emanuele (2008). *The Scottish and Welsh Party Systems Ten Years after Devolution: Format, Ideological Polarization and Structure of Competition*. University of Sussex (www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=sei-working-paper-no-107.pdf&site=266, 5.3.2015).

MLEJNEK, Josef (2010). Slovo úvodem. In: MLEJNEK, Josef a kolektiv. *Smíšené volební systémy a většinové modifikace systémů poměrných* (Praha: Nakladatelství Karolinum), s. 7–14.

NOVÁK, Miroslav (2001). *Jakou demokracii pro nové demokracie? Konsensuální model, efektivita a kulturně homogenní země* (Brno: International Institute for Political Studies).

PINKOVÁ, Aneta (2012). Stále více „skotský“. Volby do Skotského parlamentu v roce 2011. *European Electoral Studies* 7/2012, s. 76–87.

ŘÍCHOVÁ, Blanka (2002). Proměny velšského nacionalismu. *Politologická revue* 1/2002, s. 120–140.

ŘÍCHOVÁ, Blanka (2008). Spojené království Velké Británie a Severního Irska: devoluce – tradice – změna. In: DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra a kolektiv. *Základní modely demokratických systémů* (Praha: Nakladatelství Oeconomica), s. 95–153.

ŘÍCHOVÁ, Blanka (2010). Additional Member System a volby do Velšského národního shromáždění (1999–2007). In: MLEJNEK, Josef a kolektiv. *Smíšené volební systémy a většinové modifikace systémů poměrných* (Praha: Nakladatelství Karolinum), s. 107–135.

SARTORI, Giovanni (2005). *Strany a stranické systémy: schéma pro analýzu* (Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury).

SARTORI, Giovanni (2011). *Srovnávací ústavní inženýrství. Zkoumání struktur, podnětů a výsledků* (Praha: Slon).

SEAWRIGHT, David (2004). *The Scottish Conservative and Unionist Party: the lesser spotted Tory?* Paper presented at the PSA Annual Conference, University of Aberdeen, 5–

7 April 2002 (www.polis.leeds.ac.uk/assets/files/research/working-papers/wp13seawright.pdf, 6.4.2015).

STEVEN, Martin H. M. et al. (2012). The Conservative Party and devolved national identities: Scotland and Wales compared. *National Identities* 14/2012, s. 71–81.

STRAHALOVÁ, Šárka (2010). Německý volební systém a jeho ne/schopnost předcházet patům. In: Mlejnek, Josef a kolektiv. *Smíšené volební systémy a většinové modifikace systémů poměrných* (Praha: Nakladatelství Karolinum), s. 27–39.

Dokumenty a zdroje dat

BBC News (2011a). Scottish election: Scottish Liberal Democrat manifesto (www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-12978884, 13.4.2015).

Electionresources.org (2014). *Presidential and Legislative Elections in France* (www.electionresources.org/fr/, 28.2.2015).

House of Commons Library (1999). *Welsh Assembly Elections: 6 May 1999* (www.parliament.uk/briefing-papers, 15.4.2015).

House of Commons Library (2003). *Welsh Assembly Elections: 1 May 2003* (www.parliament.uk/briefing-papers, 15.4.2015).

House of Commons Library (2011). *National Assembly for Wales Elections: 2011* (www.parliament.uk/briefing-papers, 15.4.2015).

ICM (2011). *Which party will do the best job of running Scotland?* (whatscotlandthinks.org/questions/scottish-parliament-which-party-will-do-the-best-job-of-running-scotland-succes#table, 10.4.2015).

JONES, Richard Wyn a Roger SCULLY (2007). *What the People Think: the Welsh Life and Times Survey 2007* (blogs.cardiff.ac.uk/electionsinwales/wp-content/uploads/sites/100/2013/07/seminar-brecwast-caerdydd-20071.pdf, 20.4.2015).

JONES, Richard Wyn a Roger SCULLY (2011). *The Fourth National Assembly Election* (<http://www.esrc.ac.uk/my-esrc/grants/RES-000-22-4496/outputs/read/67d139ca-235f-496c-9705-533f7c8bd2ba>, 20.4.2015).

Labour Party (2015). *Britain can be better. The Labour Party Manifesto 2015* (www.labour.org.uk/page/-/BritainCanBeBetter-TheLabourPartyManifesto2015.pdf, 23.4.2015).

National Assembly for Wales (2007). *2007 Assembly Election Results (updated)* ([www.assembly.wales/Research%20Documents/2007%20Assembly%20Election%20Results%20\(Updated\)%20-%20Research%20paper-20062007-55004/07-069-English.pdf](http://www.assembly.wales/Research%20Documents/2007%20Assembly%20Election%20Results%20(Updated)%20-%20Research%20paper-20062007-55004/07-069-English.pdf), 15.4.2015).

Parties and elections in Europe (2015a). *Germany 1949–2009* (www.parties-and-elections.eu/germany2.html, 28.2.2015).

Parties and elections in Europe (2015b). *Germany 2009–2013* (www.parties-and-elections.eu/germany.html, 28.2.2015).

Parties and elections in Europe (2015c). *Scotland 1999–2011* (www.parties-and-elections.eu/scotland2.html, 5.3.2015).

Parties and Elections in Europe (2015d). *United Kingdom 1945–2010* (www.parties-and-elections.eu/unitedkingdom2.html, 6.4.2015).

Plaid Cymru (2011). *Ambition is Critical. A Manifesto for a Better Wales* (www.english.plaidcymru.org/uploads/Manifesto_2011/Main_manifesto_English_SP.pdf, 22.4.2015).

Plaid Cymru (2014). *Constitution* (www.partyof.wales/uploads/Cyfansoddiad_Constitution.pdf, 22.4.2015).

Politics resources (2012a). *UK general election 1987: Regional distribution of seats and percentage vote* (www.politicsresources.net/area/uk/ge87/seats87.htm, 6.4.2015).

Politics resources (2012b). *UK general election 1992: Regional distribution of seats and percentage vote* (www.politicsresources.net/area/uk/ge92/seats92.htm, 6.4.2015).

Politics resources (2012c). *UK general election 1997: Regional distribution of seats and percentage vote* (www.politicsresources.net/area/uk/ge97/seats97.htm, 6.4.2015).

Scotland Act 2012 (2012). *Legislation UK: 2012* (www.legislation.gov.uk/ukpga/2012/11/pdfs/ukpga_20120011_en.pdf, 20.4.2015).

Scottish Opinion (2011). *Who would make the best first minister of Scotland?* (whatscotlandthinks.org/questions/who-would-make-the-best-first-minister-of-scotland-2009#table, 10.4.2015).

Scottish Social Attitudes (2011). *Opinion polls* (whatscotlandthinks.org/questions/party-political-identification-5#line, 10.4.2015).

Scottish Social Attitudes Survey 2010 (2011). *Core Module: Attitudes to Government, the Economy and Public Services in Scotland* (www.gov.scot/Publications/2011/06/29152407/0, 10.4.2015).

SCULLY, Roger (2012). *Valence Politics and Sub-State Elections: Scotland and Wales Compared* (www.esrc.ac.uk/my-esrc/grants/RES-062-23-2625/outputs/read/fb4ed1b2-0792-4189-908d-9842706dbbda, 20.4.2015).

SNP Manifesto (2011). *Scottish National Party Manifesto 2011. Re-elect: a Scottish Government working for Scotland* (vote.snp.org/campaigns/SNP_Manifesto_2011_lowRes.pdf, 5.4.2015).

The Scottish Parliament (2015b). *Turnout by region* (www.scottish.parliament.uk/Electionresults/2011%20election/5_Turnout_Region.pdf, 2.4.2015).

The Scottish Parliament (2015c). *2011 Election Analysis* (www.scottish.parliament.uk/msps/29398.aspx, 28.3.2015).

Wales Act 2014 (2014). *Legislation UK: Wales Act 2014* (www.legislation.gov.uk/ukpga/2014/29/pdfs/ukpga_20140029_en.pdf, 20.4.2015).

Welsh Conservatives (2011). *A New Voice for Wales* (www.welshconservatives.com/news/new-voice-wales-0, 23.4.2015).

Welsh Labour Party (2011). *Standing up for Wales. Welsh Labour Manifesto 2011* (www.welshlabour.org.uk/uploads/welsh-labour-manifesto.pdf, 23.4.2015).

Welsh Liberal Democrats (2011). *Wales can do better. Welsh Liberal Democrats Manifesto 2011* (d3n8a8pro7vhmx.cloudfront.net/ldwales/legacy_url/316/wales-can-do-better-manifesto-2011.pdf?1421774232, 27.4.2015).

YouGov (2011). *Who would be the best first minister for Scotland?* (whatscotlandthinks.org/questions/who-would-be-the-best-first-minister-for-scotland-alex-salmondiain-gray#table, 10.4.2015).

Mediální výstupy a webové stránky

Assemblée Nationale, 2015. Les élections législatives (www.assemblee-nationale.fr/elections/2012/index.asp, 28.2.2015).

BBC News (2011b). Carwyn Jones unveils three new faces in Welsh cabinet (www.bbc.com/news/uk-wales-politics-13389400, 22.4.2015).

BBC News (2014a). Scottish referendum: Salmond to quit after Scots vote No (www.bbc.com/news/uk-scotland-29277527, 5.4.2015).

BBC News (2014b). Nicola Sturgeon to become new SNP leader (www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-29618913, 6.4.2015).

CARRELL, Severin (2011). Scottish elections: Lib Dems face 'terrible backlash' as voters opt for SNP. *The Guardian*, 2 May 2011 (www.theguardian.com/politics/2011/may/02/scottish-elections-liberal-democrats-snp, 13.4.2015).

Deutscher Bundestag (2015). *Election of Members of the German Bundestag* (www.bundestag.de/htdocs_e/bundestag/elections/electionresults/election_mp/245694, 28.2.2015).

- National Assembly for Wales (2015). *How the Assembly is elected* (<http://www.assembly.wales/en/gethome/elections-referenda/abt-assembly-elections-2/Pages/abt-nafw-how-assembly-elected.aspx>, 28.2.2015).
- Parliament.uk (2015). *Voting systems in the UK* (www.parliament.uk/about/how/elections-and-voting/voting-systems/, 28.2.2015).
- Plaid Cymru (2015). *Webové stránky Plaid Cymru* (www.partyof.wales, 22.4.2015).
- Scotland's Referendum (2014). *Background* (www.scotreferendum.com/information, 6.4.2015).
- Scottish Greens (2015). *Policy* (www.scottishgreens.org.uk/policy/, 5.3.2015).
- Scottish Greens (2015). *Policy* (www.scottishgreens.org.uk/policy/, 13.4.2015).
- Scottish Liberal Democrats (2015). *A Stronger Scotland within the UK* (www.scotlibdems.org.uk/homerule, 13.4.2015).
- Scottish National Party (2015). *Progress* ([ww.SNP.org](http://www.SNP.org), 5.4.2015).
- Scottish Socialist Party (2015). *About Us* (www.scottishsocialistparty.org/about-us/, 5.3.2015).
- Senát Parlamentu České republiky (2015). *Jak se volí do Senátu* (www.senat.cz/senat/volby/jsv.php?ke_dni=28.02.2015&O=10, 28.2.2015).
- The Scottish Parliament (2013). *Past and Present* (www.scottish.parliament.uk/EducationandCommunityPartnershipsresources/TimelineEnglishSept_2013.pdf, 5.3.2015).
- The Scottish Parliament (2015a). *The Electoral System for the Scottish Parliament* (www.scottish.parliament.uk/visitandlearn/Education/16285.aspx, 28.2.2015).
- Welsh Liberal Democrats (2015a). *Our history* (www.welshlibdems.wales/our_history, 27.4.2015).
- Welsh Liberal Democrats (2015b). *Reforming politics* (http://www.welshlibdems.wales/reforming_politics, 27.4.2015).

Seznam příloh

Příloha č. 1: Výsledky voleb do Skotského parlamentu v roce 1999 (tabulka)

Příloha č. 2: Výsledky voleb do Skotského parlamentu v roce 2003 (tabulka)

Příloha č. 3: Výsledky voleb do Skotského parlamentu v roce 2007 (tabulka)

Příloha č. 4: Výsledky voleb do Skotského parlamentu v roce 2011 (tabulka)

Příloha č. 5: Souhrn výsledků voleb 1999–2011 do Skotského parlamentu v jednomandátových obvodech (tabulka)

Příloha č. 6: Změny výsledků voleb 1999–2011 do Skotského parlamentu v jednomandátových obvodech (tabulka)

Příloha č. 7: Souhrn výsledků voleb 1999–2011 do Skotského parlamentu v regionech (tabulka)

Příloha č. 8: Změny výsledků voleb 1999–2011 do Skotského parlamentu v regionech (tabulka)

Příloha č. 9: Index podrepräsentace a nadrepräsentace politických stran ve skotském stranickém systému (tabulka)

Příloha č. 10: Index fragmentace a efektivního počtu politických stran ve skotském stranickém systému (tabulka)

Příloha č. 11: Přehled obvodů podle dvou nejsilnějších stran (tabulka)

Příloha č. 12: Přehled počtu obvodů podle výskytu jednotlivých politických stran na jednom z prvních dvou míst (tabulka)

Příloha č. 13: Priority skotské vlády podle vnímání voličů (tabulka)

Příloha č. 14: Výsledky voleb do Velšského národního shromáždění v roce 1999 (tabulka)

Příloha č. 15: Výsledky voleb do Velšského národního shromáždění v roce 2003 (tabulka)

Příloha č. 16: Výsledky voleb do Velšského národního shromáždění v roce 2007 (tabulka)

Příloha č. 17: Výsledky voleb do Velšského národního shromáždění v roce 2011 (tabulka)

Příloha č. 18: Souhrn výsledků voleb 1999–2011 do Velšského národního shromáždění v jednomandátových obvodech (tabulka)

Příloha č. 19: Změny výsledků voleb 1999–2011 do Velšského národního shromáždění v jednomandátových obvodech (tabulka)

Příloha č. 20: Souhrn výsledků voleb 1999–2011 do Velšského národního shromáždění v regionech (tabulka)

Příloha č. 21: Změny výsledků voleb 1999–2011 do Velšského národního shromáždění v regionech (tabulka)

Příloha č. 22: Index podprezentace a nadprezentace politických stran ve velšském stranickém systému (tabulka)

Příloha č. 23: Index fragmentace a efektivního počtu politických stran ve velšském stranickém systému (tabulka)

Příloha č. 24: Přehled obvodů podle dvou nejsilnějších stran (tabulka)

Příloha č. 25: Přehled počtu obvodů podle výskytu jednotlivých politických stran na jednom z prvních dvou míst (tabulka)

Příloha č. 26: Přehled % počtu voličů, kteří v jednomandátových obvodech volili stejnou stranu jako v regionech (tabulka)

Příloha č. 27: Umístění skotských politických stran na ose stát–trh (tabulka)

Příloha č. 28: Umístění velšských politických stran na ose stát–trh (tabulka)

Přílohy

Příloha č. 1: Výsledky voleb do Skotského parlamentu v roce 1999 (tabulka)

Volební účast: 58,16 %	Jednomandátové obvody				Regiony			Celkově	
Název strany	hlasy	% hlasy	mandáty	% mandátů	hlasy	% hlasy	mandáty	mandáty	% mandáty
Scottish Labour Party	908346	38,8%	53	73%	786818	33,6%	3	56	43,4%
Scottish National Party	672768	28,7%	7	9,6%	638644	27,3%	28	35	27,1%
Scottish Conservative Party	364425	15,6%	0	0,0%	359109	15,4%	18	18	14,0%
Scottish Liberal Democrats	333179	14,2%	12	16,4%	290760	12,4%	5	17	13,2%
Scottish Green Party	0	0,0%	0	0,0%	84023	3,6%	1	1	0,8%
Scottish Socialist Party	23654	1,0%	0	0,0%	46635	2,0%	1	1	0,8%
Socialist Labour Party	5268	0,2%	0	0,0%	55232	2,4%	0	0	0,0%
Others	34848	1,5%	1	1%	77693	3,3%	0	1	0,8%
TOTAL	2342488	100,0%	73	100%	2338914	100%	56	129	100%

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat získaných z www.electionresources.org.

Příloha č. 2: Výsledky voleb do Skotského parlamentu v roce 2003 (tabulka)

Volební účast: 49,42 %	Jednomandátové obvody				Regiony			Celkově	
Název strany	hlasy	% hlasy	mandáty	% mandátů	hlasy	% hlasy	mandáty	mandáty	% mandátů
Scottish Labour Party	663585	34,6%	46	63%	561879	29,3%	4	50	38,8%
Scottish National Party	455742	23,8%	9	12%	399659	20,9%	18	27	20,9%
Scottish Conservative Party	318279	16,6%	3	4%	296929	15,5%	15	18	14,0%
Scottish Liberal Democrats	294347	15,4%	13	18%	225810	11,8%	4	17	13,2%
Scottish Green Party	0	0,0%	0	0%	132138	6,9%	7	7	5,4%
Scottish Socialist Party	118764	6,2%	0	0%	128026	6,7%	6	6	4,7%
Scottish Senior Citizens Unity Party	1597	0,1%	0	0%	28996	1,5%	1	1	0,8%
Pensioners Party (Scotland)		0,0%	0	0%	28655	1,5%	0	0	0,0%
Socialist Labour Party		0,0%	0	0%	21657	1,1%	0	0	0,0%
United Kingdom Independence Party		0,0%	0	0%	11969	0,6%	0	0	0,0%
Others	64280	3,4%	2	3%	80673	4,2%	1	3	2,3%
TOTAL	1916594	100,0%	73	100%	1916391	100%	56	129	100%

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat získaných z www.electionresources.org.

Příloha č. 3: Výsledky voleb do Skotského parlamentu v roce 2007 (tabulka)

Volební účast: 51,72 %	Jednomandátové obvody				Regiony			Celkově	
Název strany	hlasy	% hlasy	mandáty	% mandátů	hlasy	% hlasy	mandáty	mandáty	% mandáty
Scottish National Party	663597	32,9%	21	29%	633401	31,0%	26	47	36,4%
Scottish Labour Party	648384	32,2%	37	51%	595415	29,2%	9	46	35,7%
Scottish Conservative Party	334742	16,6%	4	5%	284035	13,9%	13	17	13,2%
Scottish Liberal Democrats	326232	16,2%	11	15%	230671	11,3%	5	16	12,4%
Scottish Green Party	2971	0,1%	0	0%	82584	4,0%	2	2	1,6%
Scottish Senior Citizens Unity Party	1702	0,1%	0	0%	38743	1,9%	0	0	0,0%
Solidarity	0	0,0%	0	0%	31096	1,5%	0	0	0,0%
Scottish Christian Party	4586	0,2%	0	0%	26575	1,3%	0	0	0,0%
British National Part	0	0,0%	0	0%	24616	1,2%	0	0	0,0%
Socialist Labour Party	0	0,0%	0	0%	14244	0,7%	0	0	0,0%
Scottish Socialist Party	525	0,0%	0	0%	12731	0,6%	0	0	0,0%
United Kingdom Independence Party	0	0,0%	0	0%	8197	0,4%	0	0	0,0%
Others	33618	1,7%	0	0%	59861	2,9%	1	1	0,8%
TOTAL	2016357	100,0%	73	100%	2042169	100%	56	129	100%

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat získaných z www.electionresources.org.

Příloha č. 4: Výsledky voleb do Skotského parlamentu v roce 2011 (tabulka)

Volební účast: 50,4 %	Jednomandátové obvody				Regiony			Celkově	
Název strany	hlasy	% hlasy	mandáty	% mandátů	hlasy	% hlasy	mandáty	mandáty	% mandáty
Scottish National Party	902915	45,4%	53	73%	876421	44,0%	16	69	53,5%
Scottish Labour Party	630437	31,7%	15	21%	523559	26,3%	22	37	28,7%
Scottish Conservative Party	276652	13,9%	3	4%	245967	12,4%	12	15	11,6%
Scottish Liberal Democrats	157694	7,9%	2	3%	103472	5,2%	3	5	3,9%
Scottish Green Party	0	0,0%	0	0%	86939	4,4%	2	2	1,6%
All Scotland Pensioners Party	1618	0,1%	0	0%	33253	1,7%	0	0	0,0%
United Kingdom Independence Party	2508	0,1%	0	0%	18138	0,9%	0	0	0,0%
Socialist Labour Party	0	0,0%	0	0%	16847	0,8%	0	0	0,0%
Scottish Christian Party	1193	0,1%	0	0%	16466	0,8%	0	0	0,0%
British National Part	0	0,0%	0	0%	15580	0,8%	0	0	0,0%
Scottish Socialist Party	0	0,0%	0	0%	8272	0,4%	0	0	0,0%
Others	16215	0,8%	0	0%	46012	2,3%	1	1	0,8%
TOTAL	1989232	100,0%	73	100%	1990926	100%	56	129	100%

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat získaných z www.electionresources.org.

Příloha č. 5: Souhrn výsledků voleb 1999–2011 do Skotského parlamentu v jednomandátových obvodech (tabulka)

Jednomandátové obvody	1999		2003		2007		2011	
Název strany	% hlasy	mandáty	% hlasy	mandáty	% hlasy	mandáty	% hlasy	mandáty
Scottish Labour Party	39%	53	35%	46	32%	37	32%	15
Scottish National Party	29%	7	24%	9	33%	21	45%	53
Scottish Conservative Party	16%	0	17%	3	17%	4	14%	3
Scottish Liberal Democrats	14%	12	15%	13	16%	11	8%	2
Scottish Green Party	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0
TOTAL	97%	72	90%	71	98%	73	99%	73

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat získaných z www.electionresources.org.

Příloha č. 6: Změny výsledků voleb 1999–2011 do Skotského parlamentu v jednomandátových obvodech (tabulka)

Jednomandátové obvody	1999		change 2003		change 2007		change 2011	
Název strany	% hlasy	mandáty	% hlasy	mandáty	% hlasy	mandáty	% hlasy	mandáty
Scottish Labour Party	39%	53	-4%	-7	-2%	-9	0%	-22
Scottish National Party	29%	7	-5%	2	9%	12	12%	32
Scottish Conservative Party	16%	0	1%	3	0%	1	-3%	-1
Scottish Liberal Democrats	14%	12	1%	1	1%	-2	-8%	-9
Scottish Green Party	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0
TOTAL	97%	72	-7%	-1	8%	2	1%	0

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat získaných z www.electionresources.org.

Příloha č. 7: Souhrn výsledků voleb 1999–2011 do Skotského parlamentu v regionech (tabulka)

Regiony	1999		2003		2007		2011	
Název strany	% hlasy	mandáty	% hlasy	mandáty	% hlasy	mandáty	% hlasy	mandáty
Scottish Labour Party	34%	3	29%	4	29%	9	26%	22
Scottish National Party	27%	28	21%	18	31%	26	44%	16
Scottish Conservative Party	15%	18	15%	15	14%	13	12%	12
Scottish Liberal Democrats	12%	5	12%	4	11%	5	5%	3
Scottish Green Party	4%	1	7%	7	4%	2	4%	2
TOTAL	92%	55	84%	48	89%	55	92%	55

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat získaných z www.electionresources.org.

Příloha č. 8: Změny výsledků voleb 1999–2011 do Skotského parlamentu v regionech (tabulka)

Regiony	1999		změna 2003		změna 2007		změna 2011	
Název strany	% hlasy	mandáty	% hlasy	mandáty	% hlasy	mandáty	% hlasy	mandáty
Scottish Labour Party	34%	3	-4%	1	0%	5	-3%	13
Scottish National Party	27%	28	-6%	-10	10%	8	13%	-10
Scottish Conservative Party	15%	18	0%	-3	-2%	-2	-2%	-1
Scottish Liberal Democrats	12%	5	-1%	-1	0%	1	-6%	-2
Scottish Green Party	4%	1	3%	6	-3%	-5	0%	0
TOTAL	92%	55	-8%	-7	5%	7	3%	0

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat získaných z www.electionresources.org.

Příloha č. 9: Index podreprerentace a nadreprerentace politických stran ve skotském stranickém systému (tabulka)

	1999	2003	2007	2011
Scottish Labour Party	1,872	1,820	1,576	0,648
Scottish National Party	0,334	0,518	0,874	1,600
Scottish Conservative Party	0,000	0,247	0,330	0,295
Scottish Liberal Democrats	1,156	1,160	0,931	0,346

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat získaných z www.electionresources.org.

Příloha č. 10: Index fragmentace a efektivního počtu politických stran ve skotském stranickém systému (tabulka)

	1999	2003	2007	2011
Index fragmentace	0,700	0,763	0,707	0,616
Index efektivního počtu politických stran	3,342	4,236	3,413	2,606

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat získaných z www.electionresources.org.

Příloha č. 11: Přehled obvodů podle dvou nejsilnějších stran (tabulka)

Jednomandátové obvody	SLP:SNP	SLP:SLD	SNP:SLD	SNP:SCON	SLD:SCON	SLP:SCON	NEZ:SLP
1999	50	5	3	5	5	4	1
2003	42	7	3	5	7	7	2
2007	44	4	12	6	2	5	0
2011	51	0	9	11	0	2	0
TOTAL	187	16	27	27	14	18	3

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat získaných z webových stránek Skotského parlamentu (The Scottish Parliament, 2015c).

Příloha č. 12: Přehled počtu obvodů podle výskytu jednotlivých politických stran na jednom z prvních dvou míst (tabulka)

Jednomandátové obvody	SNP	SLP	SLD	SCON	NEZ
1999	58	60	13	14	1
2003	50	58	17	19	2
2007	62	53	18	13	0
2011	71	53	9	13	0
TOTAL	241	224	57	59	3

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat získaných z webových stránek Skotského parlamentu (The Scottish Parliament, 2015c).

Příloha č. 13: Priority skotské vlády podle vnímání voličů (tabulka)

	2004	2005	2006	2007	2009	2010
Zrychlení růstu ekonomiky	16 %	18 %	14 %	16 %	33 %	37 %
Snížit kriminalitu	22 %	23 %	24 %	27 %	17 %	18 %
Zlepšit zdraví obyvatel	27 %	26 %	24 %	17 %	13 %	15 %
Zlepšit standard vzdělávacího systému	17 %	15 %	16 %	12 %	15 %	12 %
Zlepšit podmínky bydlení	12 %	10 %	12 %	16 %	13 %	9 %
Zlepšit životní prostředí	4 %	4 %	6 %	5 %	3 %	3 %
Zlepšit veřejnou dopravu	1 %	1 %	2 %	1 %	1 %	1 %

Zdroj: převzato a přeloženo ze Scottish Social Attitudes Survey 2010: Core Module - Attitudes to Government, the Economy and Public Services in Scotland (Scottish Social Attitudes Survey 2010, 2011).

Příloha č. 14: Výsledky voleb do Velšského národního shromáždění v roce 1999 (tabulka)

Volební účast: 46 %	Jednomandátové obvody				Regiony			Celkově	
Název strany	hlasy	% hlasy	mandáty	% mandátů	hlasy	% hlasy	mandáty	mandáty	% mandátů
Welsh Labour Party	384671	38%	27	68%	361657	35,4%	1	28	46,7%
Plaid Cymru - Party of Wales	290565	28,4%	9	22,5%	312048	30,5%	8	17	28,3%
Welsh Conservative Party	162133	15,8%	1	2,5%	168206	16,5%	8	9	15,0%
Welsh Liberal Democrats	137657	13,5%	3	7,5%	128008	12,5%	3	6	10,0%
Green Party	1002	0,1%	0	0,0%	25858	2,5%	0	0	0,0%
Socialist Labour	0	0,0%	0	0,0%	10720	1,0%	0	0	0,0%
Others	46990	4,6%	0	0,0%	15360	1,5%	0	0	0,0%
Total	1023018	100,0%	40	100%	1021857	100%	20	60	100%

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat získaných z www.electionresources.org.

Příloha č. 15: Výsledky voleb do Velšského národního shromáždění v roce 2003 (tabulka)

Volební účast: 38,2 %	Jednomandátové obvody				Regiony			Celkově	
Název strany	hlasy	% hlasy	mandáty	% mandátů	hlasy	% hlasy	mandáty	mandáty	% mandátů
Welsh Labour Party	340515	40%	30	75%	310658	36,6%	0	30	50,0%
Plaid Cymru - Party of Wales	180185	21,2%	5	12,5%	167653	19,7%	7	12	20,0%
Welsh Conservative Party	169832	19,9%	1	2,5%	162725	19,2%	10	11	18,3%
Welsh Liberal Democrats	120250	14,1%	3	7,5%	108013	12,7%	3	6	10,0%
John Marek Independent Party	8749	1,0%	1	2,5%	11008	1,3%	0	1	1,7%
Green Party	0	0,0%	0	0,0%	30028	3,5%	0	0	0,0%
United Kingdom Independence Party	19795	2,3%	0	0,0%	29427	3,5%	0	0	0,0%
Socialist Labour Party	410	0,0%	0	0,0%	10358	1,2%	0	0	0,0%
Others	11621	1,4%	0	0,0%	19682	2,3%	0	0	0,0%
Total	851357	100,0%	40	100%	849552	100%	20	60	100%

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat získaných z www.electionresources.org.

Příloha č. 16: Výsledky voleb do Velšského národního shromáždění v roce 2007 (tabulka)

Volební účast: 43,7 %	Jednomandátové obvody				Regiony			Celkově	
Název strany	hlasy	% hlasy	mandáty	% mandátů	hlasy	% hlasy	mandáty	mandáty	% mandátů
Welsh Labour Party	314925	32%	24	60%	288955	29,6%	2	26	43,3%
Plaid Cymru - Party of Wales	219121	22,4%	7	17,5%	204757	21,0%	8	15	25,0%
Welsh Conservative Party	218730	22,4%	5	12,5%	209154	21,5%	7	12	20,0%
Welsh Liberal Democrats	144410	14,8%	3	7,5%	114500	11,7%	3	6	10,0%
British National Party	0	0,0%	0	0,0%	42197	4,3%	0	0	0,0%
United Kingdom Independence Party	18047	1,8%	0	0,0%	38490	3,9%	0	0	0,0%
Green Party	0	0,0%	0	0,0%	33803	3,5%	0	0	0,0%
Socialist Labour Party	0	0,0%	0	0,0%	12109	1,2%	0	0	0,0%
Others	62859	6,4%	1	2,5%	30821	3,2%	0	1	1,7%
Total	978092	100,0%	40	100%	974786	100%	20	60	100%

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat získaných z www.electionresources.org.

Příloha č. 17: Výsledky voleb do Velšského národního shromáždění v roce 2011 (tabulka)

Volební účast: 42,2 %	Jednomandátové obvody				Regiony			Celkově	
Název strany	hlasy	% hlasy	mandáty	% mandátů	hlasy	% hlasy	mandáty	mandáty	% mandátů
Welsh Labour Party	401677	42%	28	70%	349935	36,9%	2	30	50,0%
Welsh Conservative Party	237389	25,0%	6	15,0%	213773	22,5%	8	14	23,3%
Plaid Cymru - Party of Wales	182907	19,3%	5	12,5%	169799	17,9%	6	11	18,3%
Welsh Liberal Democrats	100259	10,6%	1	2,5%	76349	8,0%	4	5	8,3%
United Kingdom Independence Party	0	0,0%	0	0,0%	43256	4,6%	0	0	0,0%
Green Party	1514	0,2%	0	0,0%	32649	3,4%	0	0	0,0%
Socialist Labour Party	0	0,0%	0	0,0%	23020	2,4%	0	0	0,0%
British National Party	7056	0,7%	0	0,0%	22610	2,4%	0	0	0,0%
Others	18451	1,9%	0	0,0%	17497	1,8%	0	0	0,0%
Total	949253	100,0%	40	100%	948888	100%	20	60	100%

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat získaných z www.electionresources.org.

Příloha č. 18: Souhrn výsledků voleb 1999–2011 do Velšského národního shromáždění v jednomandátových obvodech (tabulka)

Jednomandátové obvody	1999		2003		2007		2011	
	% hlasy	mandáty	% hlasy	mandáty	% hlasy	mandáty	% hlasy	mandáty
Welsh Labour Party	38%	27	40%	30	32%	24	42%	28
Plaid Cymru - Party of Wales	28%	9	21%	5	22%	7	19%	5
Welsh Conservative Party	16%	1	20%	1	22%	5	25%	6
Welsh Liberal Democrats	13%	3	14%	3	15%	3	11%	1
TOTAL	95%	40	95%	39	92%	39	97%	40

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat získaných z www.electionresources.org.

Příloha č. 19: Změny výsledků voleb 1999–2011 do Velšského národního shromáždění v jednomandátových obvodech (tabulka)

Jednomandátové obvody	1999		change 2003		change 2007		change 2011	
	% hlasy	mandáty	% hlasy	mandáty	% hlasy	mandáty	% hlasy	mandáty
Welsh Labour Party	38%	27	2%	3	-8%	-6	10%	4
Plaid Cymru - Party of Wales	28%	9	-7%	-4	1%	2	-3%	-2
Welsh Conservative Party	16%	1	4%	0	2%	4	3%	1
Welsh Liberal Democrats	13%	3	1%	0	1%	0	-4%	-2
TOTAL	95%	40	0%	-1	-4%	0	5%	1

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat získaných z www.electionresources.org.

Příloha č. 20: Souhrn výsledků voleb 1999–2011 do Velšského národního shromáždění v regionech (tabulka)

Regiony	1999		2003		2007		2011	
	% hlasy	mandáty	% hlasy	mandáty	% hlasy	mandáty	% hlasy	mandáty
Welsh Labour Party	35%	1	37%	0	30%	2	37%	2
Plaid Cymru - Party of Wales	31%	8	20%	7	21%	8	23%	8
Welsh Conservative Party	16%	8	19%	10	21%	7	18%	6
Welsh Liberal Democrats	13%	3	13%	3	12%	3	8%	4
TOTAL	95%	20	88%	20	84%	20	85%	20

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat získaných z www.electionresources.org.

Příloha č. 21: Změny výsledků voleb 1999–2011 do Velšského národního shromáždění v regionech (tabulka)

Regiony	1999		změna 2003		změna 2007		změna 2011	
	% hlasy	mandáty	% hlasy	mandáty	% hlasy	mandáty	% hlasy	mandáty
Welsh Labour Party	35%	1	1%	-1	-7%	2	7%	0
Plaid Cymru - Party of Wales	31%	8	-11%	-1	1%	1	2%	0
Welsh Conservative Party	16%	8	3%	2	2%	-3	-4%	-1
Welsh Liberal Democrats	13%	3	0%	0	-1%	0	-4%	1
TOTAL	95%	20	-7%	0	-4%	0	1%	0

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat získaných z www.electionresources.org.

Příloha č. 22: Index podreprerentace a nadreprerentace politických stran ve velšském stranickém systému (tabulka)

	1999	2003	2007	2011
Welsh Labour Party	1,80	1,88	1,86	1,65
Plaid Cymru - Party of Wales	0,79	0,59	0,78	0,65
Welsh Conservative Party	0,16	0,13	0,56	0,60
Welsh Liberal Democrats	0,56	0,53	0,51	0,24

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat získaných z www.electionresources.org.

Příloha č. 23: Index fragmentace a efektivního počtu politických stran ve velšském stranickém systému (tabulka)

	1999	2003	2007	2011
Index fragmentace	0,669	0,666	0,699	0,655
Index efektivního počtu politických stran	3,025	2,995	3,326	2,895

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat získaných z www.electionresources.org.

Příloha č. 24: Přehled obvodů podle dvou nejsilnějších stran (tabulka)

Jednomandátové obvody	WLP:PC	WLP:WCON	WLP:WLD	PC:WCON	PC:WLD	WCON:WLD	PC:OTHER	WLP:OTHER
1999	23	12	2	0	0	2	0	1
2003	17	15	3	1	1	2	0	1
2007	9	16	6	2	1	2	1	3
2011	10	19	2	3	1	2	0	3
TOTAL	59	62	13	6	3	8	1	8

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat získaných z webových stránek Velšského národního shromáždění (National Assembly for Wales, 2007) a webových stránek Parlamentu UK (House of Commons Library, 1999; House of Commons Library, 2003; House of Commons Library, 2011).

Příloha č. 25: Přehled počtu obvodů podle výskytu jednotlivých politických stran na jednom z prvních dvou míst (tabulka)

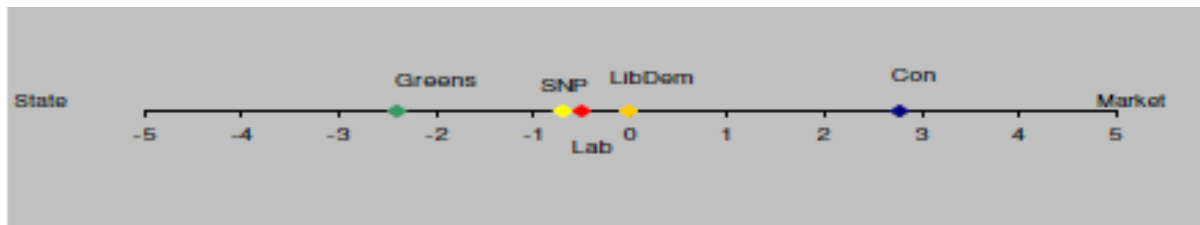
Jednomandátové obvody	WLP	PC	WCON	WLD
1999	37	23	14	4
2003	35	19	18	6
2007	34	13	20	9
2011	34	14	24	5
TOTAL	140	69	76	24

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat získaných z webových stránek Velšského národního shromáždění (National Assembly for Wales, 2007) a webových stránek Parlamentu UK (House of Commons Library, 1999; House of Commons Library, 2003; House of Commons Library, 2011).

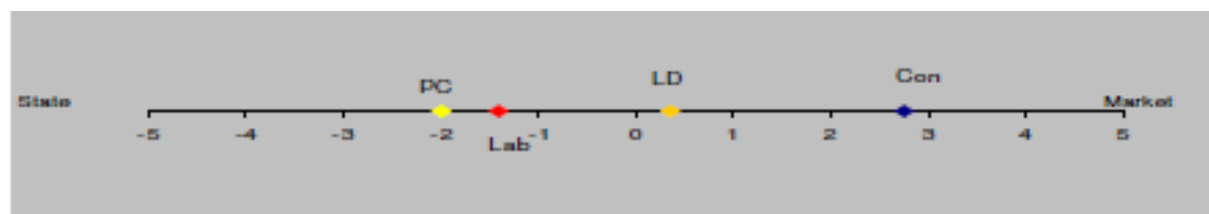
Příloha č. 26: Přehled % počtu voličů, kteří v jednomandátových obvodech volili stejnou stranu jako v regionech (tabulka)

	1999	2003	2007	2011
Welsh Labour Party	94%	91%	92%	87%
Plaid Cymru - Party of Wales	107%	93%	93%	90%
Welsh Conservative Party	104%	96%	96%	93%
Welsh Liberal Democrats	93%	90%	79%	76%

Zdroj: Zdroj: vlastní zpracování na základě dat získaných z www.electionresources.org.

Příloha č. 27: Umístění skotských politických stran na ose stát–trh (tabulka)

Zdroj: převzato z Massetti, 2008: 12.

Příloha č. 28: Umístění velšských politických stran na ose stát–trh (tabulka)

Zdroj: převzato z Massetti, 2008: 21.